

REGIONAL
KYSTSONEPLAN
FOR ØSTFOLD

Vedtatt desember 2014

FORORD

Regional kystsoneplan for Østfold ble vedtatt av Fylkestinget i desember 2014 og er 3. generasjon av kystsoneplanen for fylket vårt. Planen avløser tidligere «Kystsoneplan for Østfold» som ble vedtatt i 2006. Fylkesplanen Østfold mot 2050 er lagt til grunn for revisjonen samtidig som viktige endringer innenfor lov- og regelverk, naturgrunnlag og samfunnsutvikling er innarbeidet.

Kystsonen er møteplass for ulike interesser, og forvaltningen er delt mellom mange aktører. Planlegging her dreier seg derfor i stor grad om å se ulike interesser i sammenheng, og å etablere et helhetsgrep. Hovedutfordringen er å skape en bærekraftig balanse mellom bruk og vern av kystsonen.

En målsetting for kystsoneplanen er at den skal være et hensiktsmessig verktøy for kommunene. En prosjektgruppe med representanter for kystkommunene og regional stat har derfor deltatt i utarbeidelsen av planen. Det har dessuten vært gjennomført flere åpne orienterings- og drøftingsmøter med bred deltakelse bl.a. fra frivillige organisasjoner underveis.

Planen legger et grunnlag for felles forvaltning av Østfoldkysten, angir felles mål og gir regionale føringer for kommunenes planlegging og saksbehandling. I planens handlingsprogram er det prioritert tiltak der fylkeskommunen og andre regionale myndigheter har viktige roller. Vi tror at planen vil være et godt grunnlag for å utvikle samarbeidet om bærekraftig bruk av Østfoldkysten.

Ole Haabeth

fylkesordfører

INNHALDSFORTEGNELSE

Kap. 1	Innledning	5
1.1	Planområdet	5
1.2	Mål for Østfoldkysten	5
1.3	Oppbygging av planen	5
1.4	Samarbeid over fylkes- og landegrensar	5
Kap. 2	Viktige endringer	6
2.1	Lowverk og formelle endringer	6
2.2	Samfunnsmessige endringer og trender	7
2.3	Endringer i klima og naturgrunnlag	9
Kap. 3	Miljø og naturmangfold	11
3.1.	Forvaltning av verneverdig natur	11
3.2	Miljøtiltak	14
Kap. 4	Landskap, kulturmiljø og kulturminner	17
4.1	Kystlandskapet-et kulturlandskap	17
4.2	Kulturmiljø og kulturminner	18
Kap. 5	Friluftsliv- og hytteliv	25
5.1	Friluftsliv på land	25
5.2	Båtliv	28
5.3	Jakt og fiske	29
5.4	Hytteliv	31
Kap. 6	Næring	33
6.1	Sjøbasert næring	33
6.2	Reiseliv	35
Kap. 7	Infrastruktur	39
7.1	Farleder og havner for nyttetraffic	39
7.2	Småbåthavner	42
7.3	Andre infrastrukturtiltak	44
Kap. 8	Retningslinjer for planlegging og forvaltning	47
Kap. 9	Handlingsprogram 2015-2019	58
	Kart	60

1.1 Planområdet

Planområdet videreføres fra tidligere kystsoneplan. På land sammenfaller dette med gyldighetsområdet for de Rikspoliske retningslinjene for Oslofjorden (RPR-sonen). Planområdet omfatter i tillegg alle øyer, holmer og skjær. I sjø omfatter planen kommunenes samlede områder, herunder vannflate, vannvolum og sjøbunn ut til grunnlinjen. **Se kart bakerst i planen.**

1.2 Mål for Østfoldkysten

Østfoldkysten skal forvaltes gjennom bruk og vern i et bærekraftig perspektiv. Kysten skal nyttes som områder for opplevelse og reiseliv, friluftsliv, båtliv, fritidsboliger, helårsboliger, næring og transport, samtidig som kystens spesielle landskaps-, natur-, og kulturverdier bevares. Rekreasjonsverdier, naturverdier og kulturminneverdier skal forvaltes som en ressurs av nasjonal betydning, til beste for befolkningen i dag og i fremtiden. Disse hensynene skal tillegges avgjørende betydning i all forvaltning og planlegging.

1.3 Oppbygging av planen

Planen er bygd opp etter samme mønster som Kystsoneplanen fra 2006. Fem tema-kapitler omtaler viktige faktorer og interesser på Østfoldkysten. Under hvert tema er det beskrevet utfordringer og foreslått strategier. Disse er konkretisert i Handlingsprogrammet (kap. 9).

Handlingsprogrammet beskriver tiltak som krever samhandling mellom flere nivåer, og hvor regionalt nivå har et særlig ansvar for å ta initiativ eller for oppfølging.

I kapittel 8 er det gitt Retningslinjer for planlegging og forvaltning. Retningslinjene er delvis videreført fra planen av 2006. Samtidig er de ny Statlige planretningslinjene for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen innarbeidet. Kystsoneplanens retningslinjer er tenkt videreført i kystkommunenes planbestemmelser.

1.4 Samarbeid over fylkes- og landegrensener

Østfoldkysten grenser til et felles hav med mange felles utfordringer. Østfold har gjennom flere år også samarbeidet med andre regioner – både innenlands og ut over nasjons-grensene. Det er viktig å videreutvikle samarbeidet med de andre regionene – Vestfold, Akershus, Telemark og Västra Götaland. Nasjonalparkene vil være et viktig samarbeidstema.

Strategi

Bedre planlegging og forvaltning av kystområdene og nasjonalparkene gjennom samarbeid mellom regioner med felles hav.

2.1 Lovverk og formelle endringer

Ny lov om planlegging og byggesaksbehandling ble vedtatt i 27. juni 2008. Loven av 2008 styrker kommuneplanen som et overordnet styringsdokument. Bestemmelsen om forbud mot bygging og andre tiltak i 100-metersbeltet langs sjøen er klargjort og strammet inn.

Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen, fastsatt ved kgl.res. 25.3.2011 (SPR for strandsonen) har avløst og viderefører tidligere Rikspolitiske retningslinjer for planlegging i kyst- og sjøområder i Oslofjordregionen (RPR-rundskriv T-4/93). Retningslinjene utdyper plan- og bygningsloven. Kommunene skal legge disse til grunn i den kommunale planleggingen og i behandlingen av dispensasjonssaker. Fylkeskommunen skal legge retningslinjene til grunn i den regionale planleggingen. Som en del av kysten i Oslofjordregionen omfattes kystkommunene i Østfold av det strengeste vernet etter SPR for strandsonen. Innenfor Østfolds kystsonen skal naturverdier, kulturminneverdier og rekreasjonsverdier forvaltes som en ressurs av nasjonal betydning, til beste for befolkningen i dag og i fremtiden.

Gjennom naturmangfoldloven av 19.6.2009 er kommuner og fylkeskommuner gitt et viktig ansvar for å ta vare på naturverdier og biologisk mangfold i alle saker der det fattes vedtak etter plan- og bygningsloven som berører naturmangfold. Ved beslutninger knyttet til regionale planer, kommuneplaner, reguleringsplaner og enkeltsaker må det synliggjøres hvordan naturmangfoldet er vektlagt og vurdert.

Nye føringer for planarbeidet

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging etter plan- og bygningsloven av 2008 er vedtatt ved kgl.res. 24.juni 2011. Flere av disse føringene er relevante for kystsonen.

<http://www.regjeringen.no/pages/16723462/T-1497.pdf>

FOR-2006-12-15-1446 - Forskrift om rammer for vannforvaltningen.

Vannforvaltningsforskriften gjennomfører EUs vanndirektiv i norsk rett. Hovedformålet med vanndirektivet er å sikre beskyttelse og bærekraftig bruk av vannmiljøet, og om nødvendig iverksette forebyggende eller forbedrende miljøtiltak for å sikre miljøtilstanden i ferskvann, grunnvann og kystvann.

Regionale føringer - som er særlig relevant for kystsonen

- Østfold mot 2050 – Fylkesplan for Østfold
- Kulturminneplan for Østfold 2010-22
- Regionalplan fysisk aktivitet 2011-2014
- Regional transportplan for Østfold mot 2050

http://www.ostfoldfk.no/modules/module_123/proxy.asp?D=2&C=394&I=16868&m=1395

Regionale veilere og strategier

- Estetikkveileder for Østfold
- Strategidokument for opplevelsesnæringer i Østfold for 2009-2014

Ytre Hvaler Nasjonalpark er etablert 09.09.2009.

Da Ytre Hvaler nasjonalpark ble opprettet i 2009, fikk landet sin første marine nasjonalpark. 96 prosent av dette verneområdet er sjø. Her finnes et mangfold av muligheter for naturopplevelser og friluftsliv. Nasjonalparken grenser til Kosterhavets Nationalpark på svensk side og Færder Nasjonalpark på vestsiden av Oslofjorden.

<http://www.miljodirektoratet.no/no/Tema/Verneomrader/Norges-nasjonalparker/Ytre-Hvaler/Ytre-Hvaler-nasjonalpark/>

2.2 Samfunnsmessige endringer og trender

Befolkning

Østfold er et av landets mest attraktive bosettingsfylker, og det har vært en klar vekst i folketallet siden 2006. Det forventes at denne veksten vil fortsette i årene framover. Økningen skyldes i hovedsak innflytting fra andre områder i Norge. Regionene i ytre Østfold rangeres blant de mest attraktive for bosetting på Østlandet. Mange ønsker å bo nær kysten, og veksten i befolkningen er noe høyere i kystkommunene enn i fylket for øvrig. Hvaler har klart størst vekst i fylket med en økning på 1,8 prosent i perioden 2006 – 2013.

En viktig utfordring i hele fylket vil være å møte den kommende eldrebølgen. Siden en relativt stor andel av de som bosetter seg i selve kystområdet har høyere gjennomsnittsalder enn innflyttere generelt vil denne utfordringen på sikt bli stor i de typiske kystkommunene.

Næringsliv

Veksten i antall arbeidsplasser i fylket har de senere år vært noe lavere enn landsgjennomsnittet. Dette gjelder særlig privat sektor. Til tross for at arbeidsplassveksten er under middels er innflyttingen til Østfold fra andre fylker svært høy. Dette indikerer at pendlingen ut av fylket, og særlig til Oslo, vil være økende. Fra mange av kystkommunene er det gode muligheter for pendling. Det er en utfordring å skape nye arbeidsplasser på kysten, slik at pendlingen kan reduseres.

Det yrkesmessige fisket langs kysten i Sør-Norge har i de senere årene vært i tilbakegang. Det er flere årsaker til dette. Både endringer i viktige bestander og sviktende rekruttering til fiskeryrket bidrar til utviklingen. I Østfold har både antall fiskere og fiskebåter blitt redusert med drøye 30 prosent fra 2006 til 2013. Årlig fangst er varierende, og lå i årene 2008-12 mellom 2500 og 4000 tonn for fartøyer hjemmehørende i Østfold. Sammenholdt med antall fiskere/fiskefartøyer viser dette en kontinuerlig effektivisering i næringen tilpasset økonomi og ressurstilgang.

Andelen utenlandske hotellovernattinger har vært stabil siden 2008, og Østfold har tatt markedsandeler fra andre regioner i Norge. Utvikling av reiselivet i kystsonen bør ha et potensiale for ytterligere å bedre denne trenden.

I tillegg til fiske- og reiseliv er det mange sysselsatte knyttet til havnevirksomhet og transport på kysten.

Utviklingen i strandsonen

Kystområdene i sentrale deler av landet er gjenstand for et omfattende utbyggingspress. Langs Oslofjorden er 52 % av strandsonearealet «byggningspåvirket», dvs. enten bebygd eller ligger innenfor en avstand av 50 m fra bygning. For å minske presset på strandsonearealer av allmenn interesse ble Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen fastsatt i 2011.

Også store deler av Østfoldkysten preges av bebyggelse og inngrep. I 2013 utgjorde det bygningspåvirkede arealet i 47,1 % av Østfolds strandsone. Tilsvarende tall var i 2005 på 46,2 %. Det har altså vært en liten økning i det bygningspåvirkede arealet i perioden. Potensielt tilgjengelig areal for friluftsliv har blitt redusert tilsvarende. (Kilde: SSB). Til tross for en streng forvaltning skjer det altså fortsatt en viss reduksjon av de deler av strandsonearealene som ikke påvirket av fysiske inngrep. Dette skjer både gjennom dispensasjoner og på bakgrunn av reguleringsplaner. Det er derfor viktig med fortsatt oppmerksomhet på utviklingen i strandsonen.

Nybygging og dispensasjoner

Flest nye bygninger i 100-metersbeltet igangsettes utenfor tettstedene, det vil si ved spredt bebyggelse. I Østfold har antall registrerte bygninger i strandsonen økt med ca. 4 prosent siden 2006. Fritidsboliger er den vanligste bygningstypen i strandsonen utenfor tettsteder.

I Østfold er det i perioden 2006-2012 innvilget i alt 186 dispensasjoner for nybygg i 100-m beltet. Dette omfatter hovedbygg større enn 15 m². Det er imidlertid grunn til å regne med at helt nye fritidsboliger utgjør en svært liten del av dette. Andelen av dispensasjoner i 100-metersbeltet i Østfold som innvilges har vist en økende tendens de senere årene. Dette betyr imidlertid ikke nødvendigvis at byggeaktiviteten øker (kilde: KOSTRA).

2.3 Endringer i klima og naturgrunnlag

Temperatur

Det er anslått at den globale oppvarmingen som forventes fram mot år 2100 vil påvirke klimaet i Sørøst-Norge betydelig. I følge et middels høyt scenarium antas lufttemperaturen i gjennomsnitt å øke med 3,4°C. Vintertemperaturen antas å øke med 4,5°C og sommertemperaturen med 2,5°C. Andre scenarier gir en noe mindre eller noe større økning i temperaturen.

Temperaturen i Nordsjøen anslås å øke med 1,4°C, samtidig som PH-verdiene i havet reduseres noe – dvs. at vannet blir «surere».

Nedbør og flom

Gjennomsnittlig årsnedbør forventes stort sett å øke gjennom det 21. århundret. Et middels høyt scenario gir en økning på 12 prosent. Nedbørsøkningen forventes å komme høst, vinter og vår, mens det trolig blir mindre sommernedbør. Forekomst av perioder med intens nedbør antas imidlertid å øke i alle årstider - også om sommeren.

Flommønsteret antas å endres utover i dette århundret. Smeltevannsflommene vil komme tidligere om våren, og kan etterhvert bli noe mindre. Til gjengjeld vil det kunne forekomme flere kombinasjonsflommer senhøstes og om vinteren. Faren for regnflommer ventes å øke. Det forventes økt fare for tørke om sommeren.

Vind

Det forventes kun små endringer i gjennomsnittlig vindhastighet. Det er likevel tegn til at episoder med høy vindhastighet kan forekomme hyppigere over Skagerrak. I så fall vil også høyden av ekstreme bølger øke.

Havnivå

I følge en middels høy klimaframskriving antas havnivået langs kysten i Østfold å stige ca. 50 cm i løpet av det 21. århundret når det tas hensyn til landstigningen. Usikkerheten om disse verdiene er imidlertid stor. Høyden på 100-års stormflo anslås til ca. 2,2 m.

Fremmede arter

Det skjer en stadig naturlig innvandring av nye arter til Nordsjøen, blant annet som følge av klimaendringer. Det er imidlertid knyttet større bekymringer til arter som innføres ved menneskelig aktivitet, først og fremst gjennom skipsfart. Dette er ofte arter fra helt andre steder på kloden.

Eksempler på to fremmede arter i Nordsjøen og Skagerrak er stillehavsøsters (*Crassostrea gigas*) og den amerikansk lobemaneten (*Mnemiopsis leidyi*). På land er f.eks. rynkerose en fremmed og svartelistet art som altså utgjør en trussel for det biologiske mangfoldet.

Gjengroing

Både klimaendringer og endrede driftsformer i landbruket med redusert beiting medfører gjengroing og et landskap i rask endring.

Øyekorall og lusuer.

Foto: Tomas Lundälv/Lisbeth Jonsson

Østfoldkysten har store naturverdier som er unike i norsk og internasjonal sammenheng. Terreng og klima gir gode forutsetninger for et rikt plante- og dyreliv på land med mange sjeldne arter. Også under vann skjuler det seg store naturverdier. Her er det et variert landskap med stor variasjon i bunnforholdene. Samtidig er Østfoldkysten under press fra ulike interesser. Trusler mot natur og miljø er utbyggingstiltak og ulike former for forurensning.

Se også omtale i kapitlet om Landskap og kulturminner

Mål for miljø og naturmangfold

Miljøet og naturgrunnlaget på kysten skal forvaltes på lang sikt ut fra hensynet til naturens mangfold, friluftinteressene og opplevelsen av kysten. Karakteristiske hovedtrekk i naturtype og landskap skal søkes opprettholdt og verdifulle lokaliteter, forekomster og arter skal tas vare på innenfor det økologiske samspillet i sine miljøer.

3.1 Forvaltning av verneverdig natur

Mange områder på Østfoldkysten har vernestatus. Opprettelsen av Ytre Hvaler nasjonalpark innebærer vern av et stort område – hovedsakelig i sjø. I nasjonalparken er det minst 15 levende korallrev av varierende størrelse. Det største – Tislerrevet - er 1200 m langt, og muligens verdens største innaskjærs kaldtvannsrev. Slike rev er blant de mest artsrike undersjøiske biotoper man kan finne på våre breddegrader.

Les mer:

Ytre Hvaler nasjonalpark: <http://www.ytrehvaler.no/hoved.aspx?m=64553>

I tillegg til nasjonalparken finnes det mange små fuglefredningsområder og dessuten større, grunne bløtbunnsområder som bl.a. Øra og Skjebergkilen naturreservater. Men også det meste av kysten og sjøområdene ellers har store naturverdier, og det er nødvendig å begrense inngrepene i hele kystområdet.

Alle verneområder og kartlagte naturtyper er tilgjengelige på Miljødirektoratets Naturbase

Les mer:

<http://www.miljodirektoratet.no/no/Tjenester-og-verktoy/Database/Naturbase/>

Naturvernområder i Østfold (fylkesmannen)

<http://www.fylkesmannen.no/Ostfold/Miljo-og-klima/?epslanguage=nb>

Naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven av 2009 har som mål at naturtyper og arter skal ivaretas innen deres naturlige utbredelsesområde.

Grunnleggende krav i loven er at alle beslutninger skal bygge på kunnskap, og at den samlede belastningen på naturmangfoldet skal vurderes.

Kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver.

Vurderingen av hvordan kunnskapen er vektlagt opp mot andre hensyn skal framgå av beslutningen.

Loven åpner for utpeking av «prioriterte arter» og «utvalgte naturtyper». Ålegrasenger er foreslått som utvalgt naturtype.

Utfordringer

A) Bevaring av det biologiske mangfoldet på land

Marine avsetninger i dalsøkk og et mildt klima gjør Østfoldkysten til et gunstig vekstområde for krevende planter. Sammen med den geografiske beliggenheten gjør dette Østfoldkysten til et særdeles viktig område for sjeldne plantearter. Kystsonen har et variert dyreliv. De store våtmarksområdene (Øra, Kurefjorden etc.) er tilholdssted for mange fuglearter, spesielt i forbindelse med trekket. Av disse er flere sårbare eller direkte truet.

Allmennhetens bruk av kystområdene kan i noen tilfeller komme i konflikt med det biologiske mangfoldet, bl.a. fuglelivet. Dette er problemer som bør kunne reduseres ved hensiktsmessig informasjon.

Fremmede arter utgjør en trussel for det biologiske mangfoldet på kysten. Dette er arter som er spredt ved hjelp av menneskelig aktivitet til områder der de ikke hører naturlig hjemme. Arter som utgjør en høy eller svært høy økologisk risiko kvalifiserer til en plass på Norsk svarteliste. Arter som rynkerose og syrin kan skygge ut eksisterende flora i tillegg til at attraktive strender/friluftsområder gror igjen.

Det er utarbeidet handlingsplaner mot visse fremmede arter – bl.a. rynkerose.

<http://m.gazettebeta.no/no/Tema-sider-master/Arter-og-naturtyper/Fremmede-arter/Tiltak-mot-fremmede-arter/Handlingsplaner-mot-fremmede-arter>

Strategier

- **Aktiv bruk av naturmangfoldloven**

Kommunene følger opp naturmangfoldloven, og tar tilstrekkelig hensyn til det biologiske mangfoldet i planleggingen.

- **Kartlegging**
Kommunene arbeider videre med kartlegging av det biologiske mangfoldet og gjør bruk av kunnskapen i alle typer kommunale planer. Grunneiere og brukere informeres om verdiene. Kartleggingen bør inngå i kommuneplanleggingen og klarlegges i kommunens planstrategi.
- **Informasjon**
Informasjon til allmennheten om det biologiske mangfoldet og hensynsfull bruk av kysten.
- **Bekjempe svartelistede arter**
Kommunene legger opp til bekjempelse av svartelistede arter innenfor sitt kystområde.

B) Bevaring av det biologiske mangfoldet i vann

Utløpet av Glomma, med store brakkvannsområder, grunne bløtbunnsområder og store estuarer på innsiden av Hvalerøyene, er unikt i Norge. De skjermede kilene, den ferskvannspåvirkede terskelfjorden Iddefjorden og det nærmest urørte elvedeltaet ved utløpet av Enningdalselva er også spesielle. Lenger ute finnes svært dype områder som står i direkte kontakt med Norskerenna og de atlantiske vannmassene og er leveområde for arter vi vanligvis ikke finner så nær kysten. Mest kjent er kaldtvannskorallene som danner rev flere steder utenfor Hvalerøyene. Også i vann er fremmede arter en trussel. Stillehavsøsters er eksempel på svartelistet art som fortrenger opprinnelig marin flora og fauna.

EU's rammedirektiv for vann (Vanndirektivet) ble vedtatt den 22. desember 2000, og innlemmet i EØS-avtalen i 2008. Hovedmålet med Vanndirektivet er å sikre god miljøtilstand (tilnærmet naturtilstand) i vann, både ferskvann, grunnvann og kystvann. Forvaltningsplan og tiltaksprogram for Vannregion Glomma 2016-2021 er under utarbeiding.

Se «Vannportalen»: <http://www.vannportalen.no/enkel.aspx?m=57084>

Strategier

- **Videreføring av Marin verneplan**
Marin verneplan er under utarbeiding. Det er foreslått at ansvaret for gjennomføring av arbeidet med verneplanen skal overføres fra Miljødirektoratet til fylkesmennene. Fylkesmannen i Østfold arbeider med vern av Rauerfjorden ev. med tilgrensende område.
- **Vanndirektivet**
Forvaltningsplan og tiltaksprogram for Vannregion Glomma 2016-2021 følges opp
- **Kartlegging**
Kartleggingen av naturmangfoldet i vann videreutvikles, oppdateres og følges opp i kommunale planer. Det legges særlig vekt på sårbare og viktige forekomster som bløtbunnsfauna og ålegras. Kartleggingen bør inngå i kommuneplanleggingen og klarlegges i kommunens planstrategi.
- **Begrense mudring**
Mudring begrenses. Generelt bør det ikke tillates mudring i grunne viker og bukter. Dette er i all hovedsak viktige oppvekstområder for fisk og

bør vernes. Nye havner legges ikke til områder der det er behov for mudring. Se ellers under omtalen av småbåthavner i kapitlet om Infrastruktur.

- **Avklare dumpeplasser/sjødeponier**
Regionale dumpeplasser for fylket avklares. Disse legges inn på kommuneplanene, og dumping kanaliseres til disse.
- **Vern av gruntvansområder og våtmarker**
Kommunene fastlegger vern av verdifulle våtmarker og grunnområder gjennom kommuneplanleggingen.
- **Sjøørretbekker**
Sjøørretførende bekker innpasses i oversiktsplanleggingen etter plan- og bygningsloven. Landbruksmyndighetene sørger for at tiltak hindrer økt erosjon til bekkesystemet, og veg- og jernbanemyndigheter tar hensyn ved utbedring og legging av nye kulverter etc. Kloakkutslipp fra spredt bebyggelse saneres. Kantvegetasjon langs bekkesystemet gis tilstrekkelig bredde, slik at den opprettholder sin økologiske funksjon.

3.2 Miljøtiltak

Miljøtiltakene er viktige både for det biologiske mangfoldet og for menneskenes bruk av kysten - både til friluftsmål og ulike former for næringsvirksomhet. For å beskytte miljøet er både forebyggende og skadeavgrensende tiltak nødvendige.

Utfordringer

A) Akutt forurensning

Ytre Oslofjord er et område med relativt høy sannsynlighet for skipshendelser samtidig som det er et område med høy miljørårbarhet. I tillegg til nasjonalparkene er store deler av kysten, med sine mange viktige friluftsområder, svært sårbar for oljeforurensning. Det er derfor nødvendig med både effektive forebyggende tiltak og forhøyet beredskap. Forebyggende tiltak omtales i kapitlet om Infrastruktur.

Kosterhavet og nasjonalparkene i Ytre Hvaler og Færder i Oslofjorden må sees som ett geografisk område, hvor kunnskap og samarbeid om beredskap både er nyttig og viktig. Kystverket har ansvaret for å samordne den nasjonale beredskapen mot akutt forurensning. Den kommunale beredskapen er organisert i 34 beredskapsregioner som dekker alle landets kommuner. Hver region ledes av et interkommunalt utvalg mot akutt forurensning (IUA) som også utarbeider en egen beredskapsplan. Utvalget er ansvarlig for driften av beredskapen og vil også lede aksjoner mot akutt forurensning innen regionen. Sekretariatet for Østfold ligger hos Fredrikstad brann- og redningskorps. I oppryddingsarbeid kan også frivillige organisasjoner spille en verdifull rolle. Naturvernforbundet i Østfold har f.eks. kompetanse på vasking av sjøfugl

Strategier

- **Samarbeid**
Samarbeid over fylkes- og landegrenser videreutvikles med sikte på effektiv informasjonsflyt, tidlig varsling og effektiv skadeavgrensning. Oljevernøvelser bør inngå i samarbeidet.

- **Konkrete beredskapsplaner**
Det utarbeides konkrete beredskapsplaner for Ytre Hvaler Nasjonalpark og de mest sårbare områdene.
- **ROS-analyser (Risiko og sårbarhet)**
ROS-analysene for Østfold og kommunene må sette fokus på akutt oljeforurensning på kysten. Nasjonalparkene er et element i denne analysen. Fylkets IUA-plan må baseres på fylkets ROS-analyse.

Foto: Pål Erik Jensen/Østfold fylkeskommune

B) Marint avfall

Avfall som havner i sjøen er et økende problem. Avfallet forsøpler strendene og er en trussel for fugler og annet dyreliv. Forskning viser at plast splittes til stadig mindre fragmenter som til slutt blir mikroplast. Mikroplast kan forekomme i sjøvannet og selv små mengder kan overføre organiske miljøgifter til marint dyreliv. Utrangerte plastbåter er også et økende problem.

Det er en stor utfordring å redusere avfallet ved kildene. Tiltak på Internasjonalt nivå vil være nødvendige. Det vil i tillegg være et permanent behov for strandrydding. Til tross for at store deler av skjærgården ryddes hver

vår, er det ikke kapasitet til grundig rydding av ilanddrevet avfall. Strandrydding av ilanddrevet avfall må få større oppmerksomhet. Det må utvikles metoder og et apparat for strandrydding som sørger for at forsøpling, miljøødeleggelser og skader på dyr og trussel mot menneskers helse blir redusert.

Brosjyre om marint søppel:

<http://www.oslofjorden.org/portal/pls/portal/docs/1/1286002.PDF>

Strandryddedagen: <http://holdnorerent.no/strandrydding/>

Strategier

- **Forebygging ved kildene**
Samarbeid for å bidra til reduserte mengder av marint avfall ved kildene i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv.
- **Effektiv strandrydding**
Utvikle metoder og apparat/organisering for effektiv strandrydding.
- **Håndtering av utrangerte plastbåter**
Håndtering av utrangerte plastbåter utredes. Panteordninger vurderes.
- **Tømming av båtlatriner**
Etablere flere tømmeplasser for båtlatriner.
Se også under omtalen av småbåthavner i kapitlet om *Infrastruktur*.

Fra Tisler.
Foto: Vidar Asheim

LANDSKAP, KULTURMILJØ OG KULTURMINNER

4.1 Kystlandskapet – et kulturlandskap

Landskapet på Østfoldkysten er vakkert og variert – fra åpent hav og blankskurte svaberg til lune vikene og oppdyrkede dalsenkninger. Kystlandskapet er langt på vei et kulturlandskap som har blitt formet av menneskers bruk gjennom lang tid. Kulturlandskapet har også et stort biologisk mangfold. Få områder langs kysten er «inngrepsfrie». Bebyggelsen i kystlandskapet – fra sjøbuer og hytter til små tettsteder – er viktige identitetsskapende elementer og en viktig del av det historiske kystkulturmiljøet. I dag er store deler av Østfoldkysten preget av bebyggelse og anlegg. En utfordring er å bevare det åpne kystlandskapet og hindre gjengroing, siden driftsformene i landbruket har endret seg.

Mål for kystlandskapet i Østfold:

Kystlandskapet skal i størst mulig grad skjermes mot inngrep som kan forandre dets karakter. Uberørte områder skal holdes intakte og all utbygging må underordnes det helhetlige landskapsbildet.

Inngrep og bygningsmessige tiltak utenfor tettsteder skal i minst mulig grad være synlige fra sjøen. Tiltakene må vurderes i landskapssammenheng, og være avklart i arealplaner på grunnlag av landskapsvurderinger.

Gjengroing av kystlandskapet må unngås og motvirkes gjennom hensiktsmessige tiltak.

4.1.1 Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse

Riksantikvaren arbeider i 2014 med et forprosjekt for en base over kulturhistoriske landskap av nasjonal verdi. Østfold og Hordaland er utvalgt til prøvefylker. (Registeret er tenkt å fylle samme rolle som NB!-registeret). To områder ligger i Østfolds kystsonen:

1. Østre Hvaler-øyene, dvs. Nordre og Søndre Sandøy, Herføl, Rauer (de bilfrie øyene).
2. Et kulturhistorisk landskap som strekker seg utover Værne Kloster landskapsvernområde der også kystlinja inngår.

4.1.2 Landskapsvernområder

Noen kulturlandskap er så spesielle at de vernes som landskapsvernområder. Da vernes de mot utbygging, nye veier, nye kraftledninger m.m. Samtidig er det viktig at landbruket i disse områdene fortsetter slik at det åpne landskapet opprettholdes. I Østfold finnes flere landskapsvernområder. Karakteristisk for verneområdene i kystsonen er at de både inneholder viktige landskap, kulturmiljø og kulturminner.

I kystsonen har vi Søndre Jeløy landskapsvernområde i Moss, Eldøya – Sletter landskapsvernområde i Rygge og Værne Kloster landskapsvernområde i Rygge.

Les mer: <http://www.fylkesmannen.no/Documents/Dokument%20FMOS/Milj%c3%b8%20og%20klimate/Verneomr%c3%a5der/Vernehefte%20%c3%98stfold%202013.pdf?epslanguage=nb>

Utfordringer

- Spesielle/karakteristiske landskapsutsnitt langs Østfoldkysten må ivaretas.
- Det er en utfordring å bevare det åpne kystlandskapet og hindre gjengroing.

Strategier

- Områder som i fylkesplanen Østfold mot 2050 og Kulturminneplan for Østfold 2010-2022 er merket som «regionalt verdifulle kulturmiljøer», samt områder som i kommuneplanene er avsatt til «hensynssone landskap» innarbeides og følges opp i kommunens arealplanlegging og saksbehandling.
- Planmessig bruk av virkemidlene innen landbruket for å hindre gjengroing.
- Der det er mulig restaureres kystlandskap som er preget av særlig uheldige inngrep for å vinne tilbake det opprinnelige landskapspreget.
- Informasjon og opplæring i skjøtsel av kulturlandskapet.

4.1.3 Kystrelaterte veistrekninger

Det er viktig å holde utsyn åpent der hvor vei møter skjærgård. Eksempler på steder der veifarende kommer nær kysten med bil og sykkel er Hvalerveien mellom

Kråkerøy og Skjærhalden, deler av Vikaneveien i Onsøy og veien gjennom Larkollen. Der man har sjøgløtt er den visuelle forbindelse mellom veien og sjøen viktig å ivareta eller forsterke. Det må sørges for at disse ikke tettes igjen med bebyggelse.

Utfordringer

Etableringer langs veien, f.eks. marina, store landbruksbygg, høyspentmaster og andre elementer som forringer opplevelsen fra veien.

Strategi

- Det tas spesielle bevaringshensyn når det gjelder tiltak som vil medføre en forringelse av utsynet der hvor vei møter skjærgård.

4.2 Kulturmiljø og kulturminner

Med kulturminner menes alle spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til.

Med kulturmiljøer menes områder hvor kulturminner inngår som del av en større helhet eller sammenheng, jf. lov om kulturminner av 1978.

Lovens formål er at kulturminner og kulturmiljøer, med deres egenart og

variasjon, skal vernes både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning. Det er et nasjonalt ansvar å ivareta disse ressursene som vitenskapelig kildemateriale og som varig grunnlag for nålevende og fremtidige generasjoners opplevelse, selvforståelse, trivsel og virksomhet.

Hovedmål i kulturminneplanen for Østfold 2010-2022 og mål for kulturminnevern i fylkesplanen Østfold mot 2050:

Hensynet til kulturminner og kulturmiljøer, med deres egenart og variasjon, vektlegges i samfunnsplanleggingen. Kulturminner og kulturmiljøer vernes, både som del av vår kulturarv og identitet og som ledd i en helhetlig miljø- og ressursforvaltning.

Nasjonal kulturminnepolitikk iverksettes på regionalt nivå og det legges til rette for at mangfoldet av kulturminner, kulturmiljøer og kulturlandskap skal stå sentralt i utviklingen av så vel fylket som for levende lokalsamfunn.

Mål for kulturminner langs Østfoldkysten:

Karakteristiske kulturlandskap, kulturminner, kulturmiljøer og enkeltstående eksempler på den særegne kystkulturen skal bevares

4.2.1 Kulturminner i kystområdene i Østfold

Automatisk fredete kulturminner: boplasser fra steinalder, tufter fra middelalder (Hvalertufter), gravrøyser fra bronsealder, samt et fåtall bygdeborger (f.eks. ved Svinesund). I tillegg kommer alle skipsvrak eldre enn 100 år. Mulige havneområder fra middelalderen må også sees i et kulturhistorisk perspektiv (ved Værne Kloster, Krogstadfjorden ved Tomb og Elingaardkilen ved Elingaard).

Vedtaksfredete kulturminner: Kuvauen sjøbumiljø og Gamle Svinesund. I tillegg kommer følgende kystrelaterte anlegg i byene: Nordre- og søndre sjøbod i Halden, Fredrikstad Tollbod og Moss Tollbod.

Hvalertufter.
Foto: Rolf Sørensen

Forskriftsfredete kulturminner: Homlungen fyr, Torbjørnsskjær, Torgauten fort, Hjelmkollen fort og gamle Svinesundbrua.

Ikke fredete kulturminner: Fyr, enkeltstående sjøbuer, sjøbumiljøer, salterier, borgerskapets fritidshus (og -anlegg) fra sent 1800-tall/tidlig 1900-tall, enkelte av arbeiderklassens enkle hytter fra mellomkrigstiden, havnemiljøer, strandsitterplasser, husmannsplasser, steinhoggerbebyggelse, skipperhus, tollsteder og kystrelaterte tettsteder med særpreg. Hagene, ofte med gjerder av granittstolper, steingjerder, pyramideformede brønnoverbygg og epletrær er også en del av disse kulturmiljøene.

Forsvarsanlegg: Anlegg og utsiktsplasser fra 1600-tallet, 1905, 1. verdenskrig, 2. verdenskrig, mineforsvaret og den kalde krigen. Tufter etter optisk kysttelegraf.

Andre kulturminner: Ankringsmerker, kompassroser, ballastplasser, pålebrygger, steinutskipingsbrygger, steinbrudd med tilhørende anlegg/bebyggelse, sjømerker og varder. I tillegg kommer plasser med spesiell historie, f.eks. steinbrudd hvor ulike monumenter er hentet ut (bl.a. stein til Monolitten i Vigelandsparken).

Utfordringer

Mange av disse kulturminnene har ikke noe formelt vern. Saker som angår omgjøring, riving og fjerning kommer inn til forvaltningen som enkeltsaker/ dispensasjonssøknader, uten at det er gjort en helhetlig vurdering, hvor enkeltkulturminnene blir vurdert i en større sammenheng eller som en del av et system.

4.2.2 Regionalt verdifulle kulturmiljøer

I fylkesplanen Østfold mot 2050, samt i Kulturminneplan for Østfold 2010-2022, er regionalt verdifulle kulturmiljøer kartfestet. Kulturmiljøer som er tatt med her er representative for fylkets egenart, og/eller er av nasjonal betydning. Kulturmiljøene er knyttet til topografiske strukturer som dominerer fylket, både mht. de visuelle landskapsdrag, og som grunnleggende for menneskelig virksomhet gjennom hele historien mht. bosetting, næringsliv, samferdsel og kultus. For Østfold er kysten, Raet og de tre store vassdragene Glomma, Haldensvassdraget og Morsavassdraget, slike overordnede landskapsstrukturer

Gravningssund

Gravningssund, med tilstøtende områder på søndre og nordre Sandøy, med minner fra sildefiskeriene (som saltbua Tabor) og infrastruktur (tollbod og telegrafstasjon) er et godt bevart kystkulturmiljø. Ved sundet finnes også eksempler på de første fritidsboligene på Hvaler: Dahlsberg på Nordre Sandøy og Ankervillaen på Søndre Sandøy.

Hvaler kirke og Rødshue

Romansk steinkirke fra middelalderen (fredet). Den karakteristiske bygningen uten tårn ligger ved adkomsten til Skjærhalden og er således et viktig identitetsmerke. Sammen med prestegården, kulturlandskapet med granittstolper etter gamle driftegater og særegen vegetasjon, skaper kirken et verdifullt kulturmiljø. Miljøet har nær sammenheng med stenbruddene på Rødshue (ca 1880-1930). Dette er et av de største stenbruddene på Hvaler.

Søndre Sandøy – Skjærhalden – Storesand – Herføl

Landskapet er kjerneområde for Hvaler-tuftene. Tuftene er spor etter en eller annen form for hus, bygning eller bolig, og framstår som ryddete gulvflater omgitt av smalere eller bredere rammer av ryddete, utkastede eller lagte, mer el. mindre utraste veggmur, tolket som undermur til en løs, evt. midlertidig konstruksjon. De kan være runde, kvadratiske, rektangulære, de fleste i grupper. Tuftene dateres til middelalderen. På Hvaler finnes det over 300 av dem, fordelt på minst 65 lokaliteter. Hovedlokalitetene finnes rundt Sjursholmen sør for Storesand, strandlinjen nordøst for Skjærhalden, på Børholmen og Ekholmen og på den søndre delen av Søndre Sandøy. På Herføl finnes også store bronsealderrøyser, bl.a. Herfølsåta som er en av fylkets største. Homlungen fyr (bygd 1867, fredet) og gammel kystbebyggelse på øyene inngår i det samme kulturmiljøet.

Kuvauen

13 sjøbuer bygget i perioden 1871-1937, vedtaksfredet. Viktig havn for fiskere og loser. Buene er meget typiske for kystkulturen i denne delen av landet. Dessuten har de estetiske kvaliteter og viser en godt stedstilpasset bebyggelse.

Hankø

Godt eksempel på fritidsbebyggelse fra slutten av 1800-tallet. Rundt 25 fritidsboliger i sveitserstil oppført som ferdighus på to måneder i 1878. Hyttene var den gang en del av Hankø bad- og kystsatorium, men de er i dag privateid. De tilhører den eldste fritidsbebyggelsen i fylket, og det største helhetlige miljøet med slike bygninger. Enkelte av Hankøvillaene har dessuten et visst preg av dragestil, noe som er typisk for rikmannshytter fra perioden rundt unionsoppløsningen. Kong Olavs hytte "Blokksberg", Seilerkroa, flere sveitervillaer i Vikane og fritidsboliger i sveitser- og dragestil sørover mot Mærrapanna tilhører også dette kulturmiljøet.

Kjøkkøy

Kjøkkøy fort ble etablert av okkupasjonsmakten under annen verdenskrig. Det var ett av mange tyskbygde kystanlegg i Oslofjorden og inngikk som sådan i en sammenhengende tysk kystforsvarslinje. Etablisementet omfatter bygninger og fortifikatoriske anlegg, med blant annet løpegraver, nærforsvarsstillinger, kanonstandplasser, terrengtrapper, tufter etter russerleir, steiner med tyske innskrifter om regimenttilhørighet, kommandoplass, bunkere og fjellanlegg. Forlegningsleiren er den eneste av denne typen som er igjen i fylket. En naturlig og svært lang fjellkløft, Skams klove, som er formet og glattskurt under istiden, skjærer øya i to og har vært utnyttet som løpegrav og innfallspurt. På hver side av klova ligger det bronsealderrøyser med utsikt over skjærgården. Området er også preget av steinbruddsaktivitet. Det tidligere fortområdet på Kjøkkøy ble i 1998 sikret for alminnelig ferdsel. Området skal fortsatt være i Forsvarets eie, delvis brukt av Forsvaret, delvis som friområde.

Svinesund

I forbindelse med bygging av ny E6 og Svinesundbru ble det i 1999-2000 funnet hele 77 boplasser fra steinalderen. 17 av disse ble gravd ut i 2001-03 under det såkalte "Svinesundprosjektet". På den tiden boplassene var i bruk var dette området en større øy. Den lå strategisk til i kommunikasjonen langs kysten. Her var det gode havne- og bosetningsforhold samtidig som topografien gjorde øya til et landemerke. Selve Iddefjorden og Svinesund har som terrengformasjon alltid fungert som en grense i landskapet. Gammel (1946, fredet) og ny Svinesundbru (2005), Oscar Torp-heimen, Gamle Svinesund (fredet bygning som har huset funksjoner for både toll, post og samferdsel), Hjelmkollen fort, samt bebyggelse i Sponvika, skaper i tillegg et helhetlig kulturmiljø.

Værne kloster kulturmiljø – med landskapsvernområde

Området grenser mot Oslofjorden mellom Moss by og Larkollen. Det omfatter et nærmest kontinentalt herregårdslandskap, fra fjorden og opp til raet. Landskapet har et bredt spenn av kulturminner med steinalderboplasser og gravhauger, Værne kloster herregård og andre storgårder, alléer, lunder og steingjerder. Værne kloster var verdens nordligste Johanitterkloster, det eneste i Norge, og ble grunnlagt på 1100-tallet og varte til 1532. Gården har vært et sentralt maktsete som kongsgård, kloster, krongods og lensherresete. Fornminnefelt av monumental virkning og med dominerende plassering i landskapet finnes bl.a. i Telemarkslunden, Carlberg eikelund og på Søsters Hvile og bronsealderrøysene på Carlbergåsen.

Søndre Jeløy – med landskapsvernområde

Herskapelige lystgårder på Alby, Rød, Grønli, Kubberød, Reier og Refsnes, samt den fredede hovedbygningen på Torderød. Rikt kulturlandskap med alléer, steingjerder, parker og store trær. På Tronvik, vest i området, ligger også den tidligere Torpedostasjonen til forsvaret, samt Jeløy Radio. Jeløya har som en del av Oslofeltet også en interessant geologisk historie som skyldes jordskjelv og vulkanisme for ca. 250 millioner år siden. Deler av søndre Jeløy er omfattet av landskapsvernområde. Lystgårdene på søndre Jeløy ligger tett innpå Moss' bygrense og kulturlandskapet kan lett bli utsatt for press ettersom dette er et attraktivt område. Eksempelvis kan nevnes at gårder som Orkerød, Rosnes, Refsnes og Torderød har blitt innebygd.

Utfordringer

Omgjøringer og dårlig vedlikehold fører til at autentisiteten i kulturmiljøene og det vedtaksfredete sjøbumiljøet forsvinner. Ved restaurering må det tas vare på byggeskikken i kulturmiljøet. Det må sørges for god tilpasning ved evt. nybygging innenfor områder med gammel kystbebyggelse. Utfylling i sjøen og etablering av moderne bryggeanlegg vil kunne ødelegge småskalapreget. Graving i og nær tuftområdene på Hvaler er en utfordring. Evt. bru over Oslofjorden kan få stor negativ innvirkning på kulturmiljøet og landskapet bl.a. i Værne kloster landskapsvernområde og Søndre Jeløy landskapsvernområde.

Strategier

- Kommunene utarbeider egne kulturminneplaner, kartlegger egne kulturminner og kulturmiljø og gjør prioriteringer av hvilke kulturminner kommunen skal ivareta. Dette framkommer også som et mål i Østfolds kulturminneplan.
- Kommunene sikrer verdifulle kulturmiljøer gjennom arealplanleggingen. I kommuneplanen (og reguleringsplaner) kan kommunen legge inn *hensynssone kulturmiljø* for kulturmiljøer av nasjonal-, regional- eller lokal verdi. Kulturminner og kulturmiljøer som er tatt med i de kommunale kulturminneplanene bør også vises som hensynssone i kommuneplanen.

I kommuneplanen (og reguleringsplaner) kan kommunen også legge inn *hensynssone landskap*.
- I kommunenes planer og saksbehandling tas det særlig hensyn til kystrelaterte kulturminner som er sterkt utsatt for endringer/ødeleggelser (f.eks. spor fra 2. verdenskrig, pålebrygger, steinbrudd/steinhoggerbrygger, sjøbuer, samt hytter/anlegg fra fritidskulturens første fase (dvs. borgerskapets fritidshus fra siste del av 1800-tallet, samt arbeiderklassens enkle hytter fra mellomkrigsåra).
- Det må tas spesielle hensyn ved framføring av vei/vann/kloakk i kystsonen. Dette gjelder spesielt i områder med Hvalertufter. Tuftene utgjør miljøer og det må ikke graves tvers gjennom miljøene, mellom tuftene. Tuftene er avmerket med omtrentlig plassering i Askeladden, men er ikke nøyaktig innmålt. Ved graving til vei/vann/kloakk må det også tas hensyn til tufter etter nyere tids strandsitterplasser, samt steingjerder som gjerne krysser små daldrag. Der steingjerder og rader av gjerdestolper i granitt berøres, bør disse tilbakeføres. Kystlandskapet har et tydelig småskalapreg. Ved samlokalisering av vei/vann/kloakk må det legges vekt på at nye veier fram til hyttene ikke blir store slik at de ødelegger stedenes karakter.
- Ivaretagelse av karakteristiske tettstedsmiljøer og strandsitterplasser ved kysten. Det må legges vekt på autentisitet og bevaring av detaljer.

Fargerike kajaker på stranda på Storesand.
Foto: Terje Rakke/Nordic Life

Friluftsliv er en kilde til livskvalitet, rekreasjon og bedre folkehelse. Samtidig bidrar friluftslivet til økt forståelse for sammenhengene i naturen. Muligheten til å drive friluftsliv på kysten er en av Østfolds største ressurser, og er viktig for mange Østfoldinger. Østfoldkysten er også et viktig rekreasjonsområde for store befolkningsgrupper på Østlandet. Friluftsjnteressene her er derfor av nasjonal betydning og en grunnpilar i planlegging og forvaltning av området.

Kommunene er sentrale i arbeidet med friluftsområdene. På regionalt nivå fikk fylkeskommunen overført ansvar for friluftsliv med forvaltningsreformen i 2010. Oslofjordens Friluftsråd (OF) og Skjærgårdstjenesten er viktige utøvende organer som arbeider på vegne av fylkeskommunen og kommunene.

Regionalplan Fysisk aktivitet 2011-2014 ble vedtatt av Fylkestinget i juni 2010. Denne planens hovedmål lyder:

Alle i Østfold skal ha mulighet til friluftsliv som en helsebringende, trivselsfremmende og miljøvennlig aktivitet, i nærmiljøet og i naturen ellers. I folkehelsearbeidet skal friluftsliv ha en sentral plass i utvikling av Østfoldsamfunnet, og friluftsliv skal være et viktig tema i samfunnsdebatten og på den politiske dagsorden.

Regionalplan Fysisk aktivitet har videre bl.a. som målsetting at friluftsliv i Østfold skal være en lite ressurskrevende og miljøvennlig aktivitet, som ledd i utviklingen av en bærekraftig livsstil.

Viktige forutsetninger for friluftslivet omtales også i kystsonenplanens kapitler om *Miljø og naturmangfold* og *Landskap, kulturmiljø og kulturminner*

Mål for friluftslivet på kysten

Kysten bevares og utvikles som et område for friluftsliv både på land og sjø, og friluftslivet skal være en prioritert aktivitet. Det legges til rette for at mulighetene for å utøve friluftsliv bedres slik at flest mulig kan benytte kysten. Samtidig tar tilretteleggingen avgjørende hensyn til bevaring av landskap og naturmangfold.

5.1 Friluftsliv på land

Utfordringer

A) Friluftsområder

Gjennom plan- og bygningsloven og ulike vernetiltak har kysten et godt vern mot uønskede inngrep. Mange områder på Østfoldkysten er også sikret som friluftsområder gjennom kjøp eller avtaler. Det aller meste av friluftslivet foregår med utgangspunkt i allemannsretten, og de viktigste virkemidlene i friluftspolitikken er fornuftig arealplanlegging og streng forvaltning av kysten basert på plan- og bygningsloven. Kommunene har som planmyndighet en nøkkelrolle i dette arbeidet. I tillegg har fylkesmannen og fylkeskommunen et viktig ansvar for å følge opp sentrale og regionale målsettinger.

Det er fremdeles behov for å videreføre sikringsarbeidet for å kunne tilrettelegge særlig viktige områder for friluftsmål. Oslofjordens Friluftsråd har utarbeidet en oversikt over regionale friluftsområder ved kysten som bør sikres. Regjeringen la i 2013 fram Nasjonal handlingsplan for statlig sikring og tilrettelegging av friluftslivsområder. Handlingsplanen inneholder kriterier for å sikre områder ved kjøp eller servitutter. Båtbaserte friluftsområder er ikke prioritert i handlingsplanen.

http://www.regjeringen.no/nb/dep/kld/dok/rapporter_planer/planer/2013/handlingsplan-friluftslivsomrader.html?id=734337

Som grunnlag for sikringsarbeidet bør det utarbeides en felles strategi i fellesskap mellom Fylkeskommunen, OF og kystkommunene. Oslofjordens Friluftsråds rapport bør revideres og være et grunnlag for arbeidet.

Sikring av viktige områder forutsetter ofte at kjøp eller avtaler kan inngås raskt. Det bør derfor utredes opprettelse av et fond for dette formålet. Mange eksisterende sikringsavtaler på kysten er inngått for lang tid siden, og er nå i ferd med å løpe ut. Disse gjennomgås og fornyes.

Strategier

- **Arealplanlegging**
Sikring av friluftsinnteresser og naturmiljø gjennom bruk av hensynssoner i kommuneplaner og reguleringsplaner
- **Sikring av områder**
Sikringsarbeidet kan omfatte ulike typer tiltak:
 - Nye områder kjøpes med sikte på at det kan foretas nødvendig tilrettelegging for bruk. By- og tettstedsnære områder bør prioriteres. Også bebygde eiendommer bør vurderes som aktuelle.
 - Felles fond for oppkjøp av eiendommer som kommer for salg utredes.
 - Fornyning av gamle sikringsavtaler.
- **Forvaltningsplaner**
Kommunene må prioritere utarbeiding og oppdatering av forvaltningsplaner for friområdene.
- **Statlige eiendommer til allmennhetens bruk**
Militære og andre statlige eiendommer som går ut av bruk må sikres for allmennheten og friluftslivet. Særlig aktuell i Østfold er Rauøy som ennå er militært område og fyrområder som ikke lenger er i bruk.
- **Tilrettelegging for bevegelseshemmede**
Viktige friluftsområder tilrettelegges for bevegelseshemmede.
- **Offentlig transport**
Offentlig transporttilbud til viktige friluftsområder ved kysten.

B) Kyststien

Det er etablert en kyststi som nå praktisk talt går langs hele Østfoldkysten. Stien gjennom Østfold er knyttet sammen med Kuststigen gjennom Bohuslän og kyststi videre gjennom Akershus. Stien er dokumentert i boken Kuststigen - Kyststien.

http://www.ostfold-f.kommune.no/modules/module_123/proxy.asp?D=2&C=279&I=23645&m=1382

Viktige utfordringer for Kyststien er både vedlikehold og videreutvikling. Viktigst av alt er imidlertid at stien blir brukt. Aktiviteter med bl.a. guidede turer kan bidra til dette.

Kyststien kan også gi grunnlag for utvikling av kommersielle tilbud. Dette er omtalt i kapitlet *Næring*.

Strategier

- **Vedlikehold og drift**
Systematisk vedlikehold av sti og merking. Effektive driftsløsninger og organisering utredes.
- **Videreutvikling**

Videreutvikling av Kyststien bør omfatte flere typer tiltak:

- Tilrettelegging av egnede deler av kyststien slik at den kan benyttes av flest mulig. Strekninger nær by og tettsteder bør prioriteres.
- Rundsløyfer etableres.
- Parkeringsplasser på egnede steder ved innfallsporter til stien. Parkering for tilrettelagte strekninger bør prioriteres.
- Gapahuker for overnatting på egnede steder langs Kyststien.

C) Kystled

Kystledhyttene er enkle overnattingsplasser langs Oslofjorden som forvaltes av Oslofjordens Friluftsråd. I Østfold er det etablert 6 kystledhytter på Østfoldkysten - dels med støtte fra Østfold fylkeskommune. Driften forutsettes finansiert med leieinntekter.

<http://www.oslofjorden.org/portal/page/portal/of/kystleden>

Strategi

- **Flere kystledhytter**
OF, fylkeskommunen og kommunene samarbeider om å etablere flere kystledhytter på Østfoldkysten. Kystledhytter etableres i eksisterende bygninger.

Kyststien på Jeløya.

Foto: Magnar Tveit/Østfold fylkeskommune

D) Allemannsretten

Allemannsretten innebærer at enhver kan ferdes til fots i utmark hele året, når det skjer hensynsfullt og med tilbørlig varsomhet (Friluftslovens § 2). Allemannsretten innebærer rettigheter, men også ansvar for de som ferdes i strandsonen.

Regionalplan Fysisk aktivitet har som mål at allemannsretten for ferdsel, opphold, høsting og aktivitet i utmark skal sikres og styrkes i samsvar med intensjonene i friluftsloven.

Langs sjøen i Østfold har det mange steder skjedd tiltak og privatisering som i praksis begrenser allmennhetens ferdselsmuligheter i strid med allemannsretten. I Råde kommune ble det i 2007-08 gjennomført et prosjekt med mål om å fjerne ulovlige hindre for allmenn ferdsel i strandsonen - «Strandsone for alle». Prosjektet bør være modell for hvordan en slik gjennomgang kan foretas langs alle aktuelle kyststrekninger i fylket.

http://www.ostfoldfk.no/stream_file.asp?iEntityId=9941

Friluftsloven gir også mulighet for merking av stier over annen mans grunn i utmark – jfr. friluftslovens § 35.

Strategier

- **Arealplanlegging**
Prioritere allmennhetens tilgang til kystområdene gjennom arealplanleggingen.
- **Opprydding i strandsonen**
Kommunene gjennomgår kystlinjen med sikte på å rydde opp i ulovlige stengsler etc. på prioriterte strekninger etter modell av prosjektet «Strandsone for alle».
- **Informasjon**
Informasjon om allemannsretten med fokus på gjensidig ansvar.

5.2 Båtliv

Båtliv omfatter ferdsel både med og uten motor. I tillegg til den rene fritidsbruken er sjøen også arena for idrettsaktivitet knyttet til f.eks. seiling. Småbåthavner og utsettingsplasser blir omtalt under kapitlet *Infrastruktur*. Arenaer og anlegg for seiling bør vises i kommuneplanene.

Utfordringer

A) Hensynsfull bruk av sjøarealene

I sommerhalvåret domineres sjøen på Østfoldkysten av ulike former for båtliv. I den mest aktuelle perioden er det et stort antall båter i skjærgården, i uthavnene og i gjestehavnene. I tillegg til seiling og motorbåter er andre former for båtbruk i utvikling - seilbrett, kiting og kajakkpadling. Til tider kan det oppstå konflikter både mellom ulike former for båtliv og med det enkle friluftslivet som bading og utfart i strandsonen. Konfliktenes skyldes oftest høy fart med tilhørende støy, forurensning og sikkerhetsrisiko.

Etter vannscooterforskriften er det ikke tillatt å kjøre vannscooter og lignende motordrevet fartøy i sjø i et heldekkende belte på 400 meter ut fra land, eller i eller nær verneområder.

Det er tillatt med transportkjøring gjennom forbudsbeltene, for å komme seg fra land og ut til områder utenfor forbudsbeltene. Transportkjøring skal i utgangspunktet skje i farled.

Vannscooterforskriften: <http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2013-06-21-701>

Strategier

- **Holdningsarbeid**
Det gjennomføres holdningsskapende arbeid for hensynsfull bruk av sjøen. Båtforeningene og kommunene bør være viktige aktører.
- **Fartsbegrensninger**
Fartsbegrensninger for trange farvann, nær friluftsområder og andre sårbare områder.
- **Arealplanlegging**
Kommunene må utnytte planverktøyet, bl.a. i kommuneplanens arealdel, til å organisere bruken av sjøarealene på en måte slik at konflikter kan unngås.

5.3 Jakt og fiske

Fisketurer er en av de aller viktigste formene for friluftsliv i Norge. Fritidsfiske stimulerer interessen og kunnskapen om natur og naturbruk. Jakt er en annen del av friluftslivet som trekker mange mennesker ut i naturen. Den vanligste formen for jakt er sjøfugljakt. Det er også muligheter for jakt på kystsel. Beskatningen av sel er regulert i medhold av Havressurslova. Ut fra bestandens størrelse åpnes det for felling av noen dyr hvert år. Deltakelse i jakt/felling administreres av fylkeskommunen.

Regionalplan Fysisk aktivitet 2011-2014 legger til grunn at jakt og fiske skal fremmes som viktige deler av friluftslivspolitikken.

Høsting og annen bruk av levende ressurser skal ikke føre til at arter eller bestander blir utryddet eller truet. Denne planen har videre som strategi at tilgjengeligheten til jakt og fiske i fylket skal bedres.

Utfordringer

Tilgjengelighet

Tilgjengelighet for flest mulig må i utgangspunktet sikres gjennom arealplanleggingen. Terrenget på kysten setter begrensinger for bevegelseshemmede som ønsker å fiske. På Østfoldkysten er det i dag et par fiskeplasser som er tilrettelagt for bevegelseshemmede (Larkollen og Høysand). Dette bør også gjennomføres på andre egnede steder langs kysten.

Strategi

- **Tilrettelegging**

Tilrettelegging av minst en fiskeplass i hver av kystkommunene som kan benyttes av bevegelseshemmede

5.4 Hytteliv

Hyttelivet utgjør en vesentlig del av bruken av kystsonen, og er en viktig aktivitet for store deler av befolkningen - ikke bare fra eget fylke. Bruken av hyttene er en verdifull ressurs for familieliv og folkehelse. Hytta eller fritidsboligen er også utgangspunkt for en vesentlig del av det friluftslivet som drives på kysten – både til sjøs og på land. En særlig viktig side ved hyttelivet er at det omfatter alle aldersgrupper – fra barn til eldre.

I Østfold er det i alt ca. 20 000 hytter. Nær 16 000 av disse ligger i kystkommunene. Størst blant disse er Fredrikstad med ca. 4400 hytter og Hvaler med ca. 4300. (Kilde: Statistikknett)

Sett som del av reiselivet utgjør hyttene en vesentlig andel. Omtrent halvparten av alle gjestedøgn i Østfold skjer i private hytter, og dette har særlig betydning i kystsonen. Tidligere undersøkelser viser at hyttene i Østfold i gjennomsnitt benyttes til drøye 100 gjestedøgn (gjester x døgn) i året. Dette er noe høyere enn landsgjennomsnittet. (kilde TØI-rapport 1155/2011)

Bruken av hyttene representerer også en betydelig økonomisk omsetning. Det er anslått at det til hver hytte i gjennomsnitt for landet er knyttet et forbruk på over 50 000 kr. pr. år. Av dette utgjør utgifter til oppussing, oppgradering og vedlikehold omtrent halvparten. En vesentlig del av dette gir seg utslag i lokal etterspørsel. For kystområdet i Østfold tilsvarer dette mellom 0,5 og 1 milliard pr. år.

Hyttefolket er en viktig interessegruppe på kysten, og kommunene bør ha en aktiv og god dialog med denne gruppen. Det finnes mange små hytte- og velforeninger i fylket. I Hvaler og Fredrikstad er det etablert felles hytteforeninger som en møteplass og talerør for de lokale hytteforeningene og hyttefolket i kommunen. Slike foreninger er nyttige både for en god dialog og for spredning av informasjon til hytteeierne i kystsonen.

Strategi

- **Hytteforeninger**

Etablering av kommunale hytteforeninger i kystkommunene.

Utgårdskilen.

Foto: Pål Erik Jensen/Østfold fylkeskommune

Kysten gir grunnlag for ulike former for næringsvirksomhet. I tillegg til spesielle kystnæringer utgjør også håndverksvirksomhet en betydelig aktivitet i kystområdet. De ulike næringsaktivitetene kan komme i konflikt med hverandre, og utviklingshensyn kan komme i konflikt med vernehensyn. Utvikling på kysten må skje bærekraftig. I Kystsoneplanen skilles det mellom Sjøbasert næring og Reiseliv.

I sitt arbeid med næringsutvikling arbeider fylkeskommunen for å kople lokale og regionale innsatser for å oppnå størst mulig effekt innenfor disse områdene:

- Mobilisering til FoU
- Utvikling og styrking av nettverk og klynger
- Entreprenørskap og innovasjon
- Attraksjonskraft

Dette er tema som også bør legges til grunn i arbeidet med kystnæring.

Mål for kystnæring

Østfoldkysten skal nyttes som en kilde til verdiskaping i et bærekraftig perspektiv. Sjøbasert næring må utvikles sammen med opplevelsesnæring innenfor rammene i de statlige planretningslinjene (SPR) for strandsonen og hovedmålet for Østfoldkysten. Planleggingen må legge til rette for å opprettholde og videreutvikle fiskerinnæringen innenfor en miljømessig bærekraftig ramme.

6.1 Sjøbasert næring

I Østfold er sjøbasert næring først og fremst knyttet til fiske, men omfatter bl.a. også virksomheter innenfor fiskeforedling, verftsvirksomhet, legging av kabler/ledninger i sjø og sjøbasert reiseliv.

Østfoldkysten er rik på biologiske ressurser og ligger nær store befolkningskonsentrasjoner. Vi har derfor et gunstig utgangspunkt i fiskeri- og havbruksammenheng. Fiske etter reker er det dominerende fisket i Oslofjorden med Hvaler som er den kommunen hvor det er flest fiskere og fiskefartøyer. Østfoldfiskernes fangster blir i hovedsak omsatt fersk på det nære markedet.

Fylkeskommunen er forvalter av tildelingsforskriften etter akvakulturloven, og har ansvar for tildeling av konsesjoner og klarering av lokaliteter for akvakulturanlegg. Mulighetene for akvakultur på Østfoldkysten er imidlertid begrenset av naturgitte forhold.

Dyrking/oppdrett av skalldyr kan være aktuelt på bestemte lokaliteter. For Østfoldkysten, der det er stor konkurranse om bruken av sjøarealene, er det imidlertid utfordrende å finne egnede områder for dette. Tradisjonell fiskeoppdrett i sjø er pr. i dag ikke aktuelt mellom Svenskegrensen og Lindesnes

på grunn av tilførsel av næringsalter til sjøen. Det arbeides imidlertid med muligheter for landbaserte anlegg. Ved etablering av skjellanlegg og andre større anlegg i sjø bør det kreves bankgaranti for å sikre opprydding etter avsluttet drift.

Se bl.a St. meld 22 (2012-2013) Verdens fremste sjømatnasjon:

http://www.regjeringen.no/nn/dep/nfd/Dokument/proposisjonar-og-meldingar/stortingsmeldingar/2012-2013/meld-st-22-20122013.html?regj_oss=1&id=718631

Sjøbasert næring omfatter også marin kraftproduksjon ved vind- og bølgekraft. Utbygging av vindkraft på Østfoldkysten vil ikke kunne skje innenfor rammene av Statlige planretningslinjer og målsettingene for Østfoldkysten. Andre former for kraftproduksjon som ikke er i konflikt med hovedmålene for Østfoldkysten bør kunne vurderes.

Utfordringer

A) Vern av gyte- og oppvekstområder.

En hovedutfordring er å sikre viktige gyte-, oppvekst- og fiskeområder i samspill med andre bruks- og verneinteresser. Områdene framgår av Fiskeridirektoratets kartløsning:

<http://kart.fiskeridir.no/default.aspx?gui=1&lang=2>

Det vises også til omtale under kapitlet *Miljø og naturmangfold*.

Strategier

- **Kartlegging og planlegging**

Viktige gyte-, oppvekst- og fiskeområder synliggjøres i kommuneplanene. Kommunens sjøområder bør legges ut som flerbruksområder under Bruk og vern av sjø og vassdrag slik at fiske går inn som en av arealkategoriene, f.eks. FFFN – fiske, ferdsel, friluftsområde og natur. Registrerte gyteområder og fiskeområder oppført i Fiskeridirektoratets kartverktøy bør avmerkes på kommuneplankartene

B) Rekruttering til marin sektor

Rekrutteringa til marine fag er svak. Fylkeskommunen har ansvar for videregående opplæring. Det pågår et arbeid for å kartlegge interessen for et samarbeid om et tilbud i fylkene rundt Oslofjorden.

Strategier

- **Videregående opplæring**

Samarbeid over fylkesgrensene om videregående opplæring i marine fag.

C) Tilrettelegging for sjøbasert virksomhet

Noen næringsvirksomheter er avhengig av tilgang til egnede arealer ved sjøen. Selv om sjønære næringsarealer i perioder kan være mindre etterspurt er det viktig at slike områder beholdes. Arealene utgjør et viktig potensiale for framtidig virksomhet og bør ikke beslaglegges til annet formål.

Strategier

- **Arealplanlegging**

Områder som er egnet til sjøbasert næringsvirksomhet vernes mot annen utbygging gjennom kommunenes arealplanlegging og saksbehandling.

6.2 Reiseliv

Foto: Terje Rakke/Nordic Life

Kysten er viktig i reiselivs-sammenheng. Reiselivet omfatter både kommersiell og ikke-kommersiell virksomhet, og det kan skilles mellom ferie- og fritidsbasert turisme på den ene siden, og yrkesrelatert reiseliv (kurs, konferanser etc.) på den andre. Et vakkert landskap og et rent og maritimt miljø er viktige forutsetninger for utvikling av attraktive reiselivstilbud på kysten. En viktig trend innen reiselivet gjennom flere år er opplevelses-basert fritid. Kysten gir store muligheter for utvikling av slike tilbud.

Internasjonalt har Norge i utgangspunktet et «bærekraftig image». Dette stemmer imidlertid ikke alltid med virkeligheten, og det er en viktig utfordring å arbeide for at det positive bildet realiseres og forsterkes.

Ytre Hvaler Nasjonalpark har gitt Østfoldkysten et enestående løft som også gir økte muligheter innenfor reiselivet. Etableringen av Kyststien er også et element som gir økt potensiale for reiselivsutviklingen på kysten. Opplegg med «pakketurer» på stien med overnatting, servering og transport av bagasje bør utvikles.

Utfordringer

A) Utvikling av et bærekraftig reiselivstilbud på kysten

Et bærekraftig reiseliv på kysten forutsetter prioritering av naturopplevelsen, et rent miljø, og lokal maritim identitet. Det er strenge rammer for etableringer på kysten, bl.a. med byggeforbud i 100-metersbeltet. Det bør vurderes å åpne for etableringer som er tilpasset det maritime miljøet og lokalisert på egnede steder.

Nasjonalparkene Ytre Hvaler og Kosterhavet mottok i 2013 QualityCoast-prisen som en av Europas 20 mest bærekraftige kystdestinasjoner. QualityCoast er en uavhengig internasjonal sertifisering for bærekraftig turisme og bør være en inspirasjonskilde for utvikling av reiselivet på Østfoldkysten.

http://www.qualitycoast.info/wp-content/uploads/2013/05/QualityCoast_brochure_2013.pdf

Strategier

- **Bevisstgjøring**
Øke bevisstheten om prinsippene for et bærekraftig reiseliv hos reislivsaktører og kommuner.
- **Kulturbasert næringsutvikling/reiseliv.**
Kystledhytter knyttes til kulturmiljøene, f.eks. fyr, steinhoggerbebyggelse, tollstasjoner, strandsitterplasser. Det jobbes for å binde kulturmiljøene sammen med sykkelruter, øyhopping o.l.

- **Bærekraftige etableringer**

Åpne for etablering av et begrenset antall særlig godt tilpassede reiselivstiltak i strandsonen under forutsetning av at disse ligger i tilknytning til eksisterende bebyggelse, er tilpasset kystlandskapet og naturen og inngår i et maritimt miljø. Det må sikres at etableringene ikke kan utvikles til private hytter.

Gjestehavner er omtalt i kapitlet om Infrastruktur.

B) Videreutvikle og utnytte reiselivspotensialet i Nasjonalparken Ytre Hvaler

Nasjonalparken Ytre Hvaler ble etablert i 2009. Parken har et uutnyttet potensiale som opplevelsestilbud og reiselivsmål som bør realiseres.

Strategier

- **Samarbeid i Østfold**

Det bør etableres et bredt samarbeid for utvikling av Nasjonalparken Ytre Hvaler med Nasjonalparksenteret som opplevelsestilbud.

- **Samarbeid ut over fylket**

Videreføre samarbeidet med Kosterhavets Nationalpark og utvide dette til også å omfatte Færder nasjonalpark.

Foto: Pål Erik Jensen/Østfold fylkeskommune

Sjøen er en viktig transportåre, og kystens infrastruktur har stor betydning såvel for næringsliv som for fritidsaktiviteter. I tillegg til ferdselsårene på sjøen - farledene - er tilknytningen til landsiden med kommersielle havner og småbåthavner viktige. I økende grad blir det også lagt ledninger og kabler på sjøbunnen for å knytte sammen øyer og regioner med vann, elektrisitet og kommunikasjon.

Nasjonal transportplan (NTP) 2014-2023 omfatter transportpolitikken for alle transportformer, herunder sjøtransport med infrastrukturen i havner og farleder.

Nasjonal transportplan: http://www.regjeringen.no/nb/dep/sd/tema/nasjonal_transportplan.html?id=12198

Fylkestinget vedtok i 2012 Regional transportplan for Østfold mot 2050. Denne planen omtaler bl.a. mål og strategier for utvikling av havnene i Østfold.

Regional transportplan: http://www.ostfoldfk.no/stream_file.asp?iEntityId=14594

Mål for infrastruktur

Østfoldkysten skal ha en hensiktsmessig infrastruktur både på land og sjø, som i nødvendig grad tar hensyn til framkommelighet, sikkerhet for liv og helse og vern mot forurensing/ miljøødeleggelser innenfor de statlige planretningslinjene og hovedmålet for Østfoldkysten

7.1 Farleder og havner for nyttetraffikk

Sjøtransport er en viktig del av det norske transportsystemet, og står for rundt 90 pst. av godstransportarbeidet i utenrikshandelen og 42 pst. av innenlands godstransportarbeid. Storting og regjering ønsker at en størst mulig del av veksten i de lange godstransportene skal skje på bane eller sjø.

Utfordringer

A) Havneutvikling

Trafikkhavner

Det er tre trafikkhavner i Østfold. Havnene i Borg og Moss er del av det nasjonale stamnett, såkalte stamnetthavner, mens Halden er en lokal havn som primært dekker det lokale næringslivets behov for infrastruktur og tjenester. Det er nå etablert et samarbeid mellom Borg og Moss havn gjennom Havnealliansen. Målet med samarbeidet er at havnene skal videreutvikles og styrkes gjennom konkrete samarbeidsprosjekter og at en skal utvikle kompetanse hvor oppgavene løses på tvers av havnene. Videre skal samarbeidet bidra til å ivareta havnenes fellesinteresser, bl.a. i kommunikasjonen med sentrale myndigheter. Det er en pågående prosess for å etablere et felles havneselskap mellom disse to eksisterende selskapene.

Regional transportplan for Østfold framhever disse felles utfordringene for alle havnene i Østfold:

- **Tilknytninger**
Havnene må sikres bedre farleder, vei og banetilknytninger.
- **Arealtilgang**
Havnene må sikres tilgang til tilstrekkelige arealer gjennom juridisk bindende planer.
- **Avgiftspolitik**
Statlige avgifter påvirker sjøtransportens muligheter til å konkurrere mot bilbasert godstransport.
- **Miljøkrav**
Fremtidens krav til drivstoffkvalitet, strømtilkoblinger i havnene, - og andre miljøkrav kan påvirke sjøtransportens konkurranseevne.

Fiskerihavner

Fiskerihavner bygget av Staten ved Kystverket er primært for bruk til fiskeriformål. Kystverket har overordnet ansvar for 11 fiskerihavner i Østfold. De statlige fiskerihavnene bør avmerkes på kommuneplankartet. Forvaltning av disse havnene krever medvirkning fra Kystverket. Det er en uttalt målsetting at statlige fiskerihavner med liten eller ingen betydning for fiskerinæringen skal søkes avhendet til kommunene eller andre brukerinteresser.

Utgårdskilen på Vesterøy er den største fiskerihavna øst for Lindesnes. Det har vært arbeidet med omfattende planer for videreutvikling av fiskerihavna. Disse planene er midlertid stilt i bero.

Strategi:

- **Endret bruk**
Kommunene vurderer hva nedlagte fiskerihavner skal benyttes til i kommuneplanene. Endret bruk som kommer allmennheten til gode prioriteres.

Flyfoto av Moss havn

Foto: Arne Glomdal/Østfold fylkeskommune

B) Farleder

Kystverket har registrert et forvaltningssystem for farleder langs hele norskekysten. Det er fastsatt geografiske grenser for hovedled og biled i Østfold. De geografiske grensene for hoved- og biled setter grensene mellom statlig og kommunalt forvaltningsansvar.

Se Forskrift om farleder 2009-11-30 nr. 1477 og Kystverkets karttjeneste Kystinfo på kystverket.no, der areal avsatt til hoved- og biled framgår.

Forskrift om farleder: <http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2009-11-30-1477>

Moss havn har en kort innseiling og relativt enkle krav til infrastruktur i sjø. For både Borg og Halden havn skaper imidlertid innseilingen utfordringer. For Borg havn planlegges omfattende tiltak for å bedre og sikre innseilingen. Dette er et prioritert tiltak i Nasjonal transportplan 2014-2023. For Halden havn utgjør flere grunne terskler i Ringdalsfjorden ved Svinesund utfordringer.

En hovedmålsetting ved utbedring av farledene er å bedre sikkerheten, ikke minst med tanke på faren for akutt oljeforurensning. Nærheten til 3 nasjonalparker og verdifulle friluftsområder innebærer at dette er særlig viktig.

Strategier

- **Arealplanlegging**
Hoved- og biledenes areal avmerkes på kommunale arealplaner, med formål "farled".
- **Borg Havn**
Innseilingen til Borg havn utbedres for å bedre sikkerhet og framkommelighet innenfor miljømessig akseptable rammer. Sikkerhetsaspektet tillegges avgjørende vekt.
- **Halden havn**
Spørsmålet om utbedring av farleden inn til Halden havn må tas opp til ny vurdering gjennom et samarbeid med svenske myndigheter.

C) Lostjenesten

Lostjenesten er et viktig sjøsikkerhetstiltak. Samtidig legger lostjenesten viktige rammebetingelser for sjøtransporten, med en kostnadsramme på 700 mill. kr som er fullfinansiert av brukerne.

Lostjenesten har i de senere årene stått overfor flere utfordringer, herunder kostnadsutviklingen. Videre har praktiseringen av den reviderte lospliktforskriften, som ble implementert med virkning fra 1. januar 2011, vakt en del reaksjoner i næringen. Det har vært reist spørsmål om omfanget av lostjenesten og i hvilken grad farledsbevisordningen kan erstatte bruk av los om bord i fartøyet. Det har også skjedd en teknologisk utvikling innen navigasjonsutstyr og en utvikling i kompetanse ombord på fartøy som trafikkerer i norske kystfarvann. På denne bakgrunn har regjeringen utarbeidet proposisjon til Stortinget (prop. 65 L (2013-2014) som er en kombinert stortingsmelding/lovproposisjon om losordningen.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/sd/dok/regpubl/prop/2013-2014/Prop-65-L-20132014.html?id=755841>

Lostjenesten i Østfold bør vurderes på bakgrunn av den nye lovproposisjonen.

7.2 Småbåthavner

Det er stort behov for fritidsbåthavner på Østfoldkysten. Dette gjelder både faste båtplasser og gjesteplasser. Interessen kommer delvis også fra andre deler av Østlandet. Selv om det har vært en viss utflating i etterspørselen i senere tid må det forventes et konstant press for fornying og øking av kapasiteten.

Det bør imidlertid ikke legges til grunn at alle ønsker og behov skal dekkes, men at utviklingen må være bærekraftig og innenfor rammene av en samlet målsetting for Østfoldkysten.

I tillegg til hjemmehavnene er det et udekket behov og potensiale for utvikling av gjestehavner. I de kystnære byområdene i Østfold er det satt i gang flere prosjekter for å øke antall gjesteplasser.

Utfordringer

A) Utvikling av småbåthavner

Nyetablering og utvidelser av småbåthavner innebærer ofte omfattende inngrep både på land og til vanns. Det er derfor viktig at anleggene planlegges nøye, og at mulige konsekvenser utredes. For tiltak som innebærer mer enn 20 båtplasser skal behovet for egen konsekvensutredning etter plan- og bygningsloven avklares.

Med stadig større båter og behov for nye havner foretas det en hel del mudring som kan skade eksisterende bunnforhold og oppvekstområder for fisk og andre marine organismer. Dette må begrenses ved å lokalisere båthavnene til egnede steder der behovet for mudring er minst mulig.

Virksomheten i båthavnene innebærer også en forurensingsfare ved båtpuss og vedlikehold. Det er derfor viktig at båthavnene får en miljøvennlig innretning. Det vises til rapporten «Miljøvennlige småbåthavner» fra prosjektet «Hav møter Land».

<http://prosjektwebbar.lansstyrelsen.se/havmoterland/SiteCollectionDocuments/Publikationer/Handbok-bathavner-no.pdf>

Strategier

- **Planlegging**
Kommunene bør kartlegge situasjonen i eget område, og legge klare føringer for utviklingen gjennom kommuneplanleggingen. Både etablering av nye og utvidelse av eksisterende båthavner skal vurderes og avklares i kommuneplanens arealdel (ev. kystsoneplan som kommunedelplan). Herunder må også arealbehovet på land vurderes og avklares. Også kjøreatkomst og konsekvenser ut over nærmiljøet må vurderes. Etablering og utvidelse av havner med mer enn ti båtplasser må skje gjennom reguleringsplan og aldri som dispensasjon.
- **Fortetting**
Før det planlegges nye havner må mulighetene for fortetting i eksisterende havner vurderes.
- **Lokalisering**
Både etablering av nye havner og utvidelser bør bare skje der det ikke har vesentlige negative virkninger for naturmiljø eller landskap, og der inngrep i sjøbunnen ved mudring eller lignende unngås.
- **Sanering av enkeltbrygger**
Enkeltbrygger bør saneres og samles i fellesanlegg der forholdene ligger til rette for det. Unntatt fra dette er områder der enkeltbrygger i form av pålebrygger utgjør en del av et verdifullt kulturmiljø.

B) Utforming og drift av småbåthavner

Strategier

- **Tilpasning**
Båthavnene må i størst mulig grad tilpasses landskapet, naturen og kulturmiljøet på stedet
- **Håndtering av forurensning**
Småbåthavner av en viss størrelse bør ha anlegg for håndtering av bunnstoff og annen forurensning med spyleplate etc.
- **Mottak av septik**
Alle havner over en viss størrelse må kunne ta i mot septik fra fritidsbåter
- **Miljøoppfølgingsprogram**
For større nyetableringer og ved vesentlig utvidelse av eksisterende anlegg bør det vurderes miljøoppfølgingsprogram for å sikre en fornuftig utforming og drift.
- **Utsettingsrampe**
Båthavnene bør ha rampe for utsetting som også kan nyttes av andre som ikke har fast båtplass i havna.

C) Gjestehavner

Attraktive gjestehavner er et gode både for båtturistene, reiselivsnæringen og annen næring på kysten. Østfoldkysten har mangel på gjestehavner, særlig i sentrale områder.

Strategi

- **Etablering av gjestehavner**

Gjestehavner utvikles der de kan knyttes til tettsteder på kysten eller andre steder der de kan knyttes til attraktive tilbud for båtturistene.

Gode gjestehavner bør ha et driftskonsept i sommersesongen for servicetilbud og oppsyn.

7.3 Andre infrastrukturtiltak

A) Sjøkabler og ledninger

Sjøbunnen blir i stadig økende grad benyttet til legging av kabler og andre ledninger. Dette gjelder alt fra store anlegg som betjener storsamfunnet, til lokale vann- og kloakkledninger i hytteområder.

Utfordringer

Det er behov for å ha styring med disse tiltakene for å unngå at de legges i sårbare områder, eller at de er til hinder for næringsliv, fiske eller ferdselen til sjøs.

Strategier

- **Samling og planlegging**

Ledninger og kabler samles i egne traseer på sjøbunnen, slik at man unngår skader og ikke legger unødvendig beslag på sjøbunnen og sikrer den for framtidig bruk. Traseene fastlegges i arealplanene.

- **Nedgraving**

Der det er mulig og økonomisk forsvarlig bør ledningene graves ned eller nedspyles i sjøbunnen.

B) Bilparkering

Både friluftsområdene og hyttebebyggelsen på kysten har behov for parkeringsplasser for biler. I mange områder er tilbudet begrenset og dårlig organisert. Det er stort behov for både å bedre tilbudet, og å etablere ordnede forhold.

Strategi

- **Kartlegging og planlegging**

Kommunene bør foreta kartlegging av parkeringsforholdene langs kysten og legge til rette for løsninger gjennom arealplanleggingen.

C) Utsetningsplasser for båter

Det er stort behov for flere utsetningsplasser for båter. Utsetningsplasser er et tilbud til folk med mindre båter og kan dempe behovet for utvidelse av båthavner. Slike plasser kan øke tilgjengeligheten til sjøen for padlere, seilere og andre båtbrukere.

Strategi

- **Flere utsettingsplasser**

Etablering av flere utsettingsplasser. Etablering i tilknytning til småbåthavner, campingplasser og andre tilbud prioriteres.

D) Fastlandsvegen til Hvaler

Fastlandsvegen til Hvaler over Bukkeholmen og Stokken er sårbar for havnivåstigning og springflo. Dersom vegen settes under vann vil dette kunne isolere kommunen i perioder.

Strategi

- Sikkerheten for fastlandsforbindelsen til Hvaler utredes, og behovet for tiltak vurderes

Stensulpturen "Fortidens vitner" av Alessandro Stenico.
Foto: Tone Stenbek/Østfold fylkeskommune

RETNINGSLINJER FOR PLANLEGGING OG FORVALTNING

Retningslinjene er delvis videreført fra planen av 2006. Samtidig er de ny Statlige planretningslinjene for differensiert forvaltning av strandsonen (SPR) langs sjøen innarbeidet. **Utdrag fra SPR strandsonen står i kursiv.**

Virkeområde

Disse retningslinjene gjelder innenfor planområdet for regional kystsoneplan for Østfold. Det vil si i RPR-sonen som på land er avgrenset på kart, datert juni 1993. Retningslinjene gjelder i tillegg for alle øyer, holmer, skjær og lignende. I sjø gjelder retningslinjene for kommunenes samlede områder, herunder vannflate, vannvolum og sjøbunn, ut til grunnlinjen. RPR-sonen på land omfatter ikke byområdene i Moss, Fredrikstad, Sarpsborg og Halden. Se kart bakerst.

Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsone langs sjøen, fastsatt ved kgl.res.25.3.2011 (SPR), er innarbeidet i retningslinjene for Østfold fylke. SPR skiller mellom retningslinjer for 100-metersbeltet og rikspolitiske retningslinjer for planlegging i kyst- og sjøområder (RPR), som i stor grad er videreført fra 1993. RPR gjelder for hele planområdet.

Om offentlige myndigheters oppgaver og ansvar sier SPR:

Kommunene skal legge retningslinjene til grunn i den kommunale planleggingen, planbehandlingen og behandlingen av dispensasjonssøknader. Fylkeskommunene skal legge retningslinjene til grunn i den regionale planleggingen. Fylkesmennene og fylkeskommunene skal legge retningslinjene til grunn ved sin medvirkning i det kommunale planarbeidet og dispensasjonsbehandlingen. De skal om nødvendig fremme innsigelse til planforslag og påklage dispensasjonsvedtak som ikke er i samsvar med retningslinjene.

Nasjonalt hovedmål

Innenfor retningslinjenes geografiske virkeområde skal naturverdier, kulturminneverdier og rekreasjonsverdier forvaltes som en ressurs av nasjonal betydning, til beste for befolkningen i dag og i fremtiden.

Hovedmål for nasjonal arealpolitikk i 100-metersbeltet

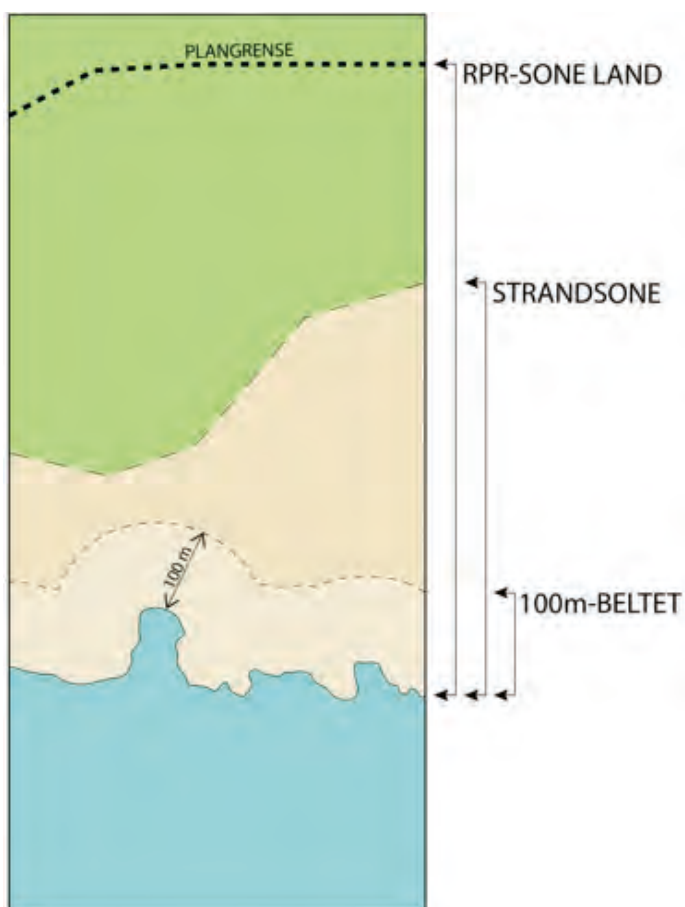
Målet er å ivareta allmenne interesser og unngå uheldig bygging langs sjøen. I 100-metersbeltet skal det tas særlig hensyn til natur- og kulturmiljø, friluftsliv, landskap og andre allmenne interesser. I plan- og bygningsloven § 1-8 er forbud mot bygging og andre tiltak i 100-metersbeltet presisert og klargjort.

Mål for Østfoldkysten

Østfoldkysten skal forvaltes gjennom bruk og vern i et bærekraftig perspektiv. Kysten skal nyttes som områder for opplevelse og reiseliv, friluftsliv, båtliv, fritidsboliger, helårsboliger, næring og transport, samtidig som kystens spesielle landskaps-, natur-, og kulturverdier bevares. Rekreasjonsverdier, naturverdier og kulturminneverdier skal forvaltes som en ressurs av nasjonal betydning, til beste for befolkningen i dag og i fremtiden. Disse hensynene skal tillegges avgjørende betydning i all forvaltning og planlegging.

Mål for kystbebyggelse i Østfold

All bebyggelse med tilhørende infrastruktur må tilpasses natur- kulturmiljø, friluftsliv, landskap og andre allmenne interesser. All byggevirkosomhet, herunder tilbygg og standardheving, må skje innenfor rammene av SPR for strandsonen. I 100-metersbeltet skal byggeforbudet i loven håndheves strengt, også for tiltak på eksisterende eiendommer. Inngrep og bygningsmessige tiltak utenfor tettsteder skal i minst mulig grad være synlige fra sjøen. Tiltakene må vurderes i landskapssammenheng, og være avklart i arealplaner på grunnlag av landskapsvurderinger.

Definisjoner

SPR - Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen, fastsatt ved kgl. res. av 25.mars 2011.

RPR – Rikspolitiske retningslinjer for planlegging av sjøområder i Oslofjorden, fastsatt ved kgl.res. 23. juli 1993.

RPR av 1993 er erstattet av SPR av 2011

Inndelingen i kategorier forutsettes gjort i kommuneplanen:

Med **byggeområder** (områder for bebyggelse og anlegg) forstås områder for eksisterende og planlagt bebyggelse for boligformål, næringsformål mv.

Med **åpne områder** (landbruks-, natur- og friluftsområder) forstås alle landarealer utenom byggeområdene og strandsonen.

Med **strandsonen** forstås de land- og sjøområder som står i innbyrdes direkte samspill økologisk og/eller bruksmessig.

Med **100-metersbeltet** (langs sjøen) menes 100 meter fra strandlinjen målt i horisontalplanet ved alminnelig høyvann, jf. pbl § 1-8, 2. ledd.

Med **sjøområder** forstås all sjø, herunder overflaten, vannvolum og sjøbunn utenom strandsonen ut til grunnlinjen.

Kommunenes oppgaver etter plan- og bygningsloven

Kommuneplanen

I arbeidet med kommuneplanens arealdel må kommunene:

- Angi arealformål både på land og i sjøområdene på kommune(del)plankartet i samsvar med pbl. § 11-7
- Vurdere å tegne inn hensynssoner i samsvar med pbl § 11-8
- Tegne inn strandsonegrensen
- Tegne inn byggegrense i 100 metersbeltet der dette er aktuelt
- Utarbeide bestemmelser i samsvar med pbl §§ 11-10 og 11-11.
- Evt. utarbeide retningslinjer.
- Gjennomgå eldre planer og oppheve/endre planer som gir mulighet for utbygging i strid med de statlige planretningslinjene SPR for strandsonen.

Reguleringsplaner

Reguleringsplaner i kystsonen må utarbeides innenfor rammene av vedtatt kommune(del)plan. Endringer i arealbruk bør være avklart på kommuneplannivå

Byggesaker

Tiltak må være i samsvar med vedtatt plan og dispensasjoner bør unngås.

8.1. Retningslinjer for hele planområdet (se kart bakerst)

Åpne områder - landbruks-, natur- og friluftsområder (Inf)

I disse områdene skal det legges vekt på en langsiktig forvaltning av naturverdier og kulturlandskap, som grunnlag for landbruk, vern og allmenn rekreasjon.

Spredt utbygging i disse områdene bør unngås. Fritidshus kan oppføres etter

godkjente, ikke ferdig utbygde planer, eller som begrenset fortetting innenfor eksisterende områder, vurdert i plan.

Byggeområder

Evt. oppføring av nye boliger, næringsbebyggelse og tilhørende bygninger og anlegg bør foregå i tilknytning til eksisterende tettsteder.

I byggeområdene skal det legges vekt på å sikre friområder og naturelementer som sammenhengende grøntstrukturer i nærmiljøet. Forbindelse til ytre friluftsområder, strand og sjø må søkes opprettholdt og videreutviklet. Nære strandområder bør holdes intakt og fri for bebyggelse.

Det bør tilstrebes klare grenser mellom byggeområder og områder som ikke skal utbygges, med vekt på hensiktsmessig arrondering av landbruksarealer.

8.2 Retningslinjer for strandsonen, inkl. 100-m beltet

Strandsonegrensen må vises på kommuneplankartet.

Mulighetene for allment friluftsliv, basert på båtferdsel, ferdseil til fots og på sykkel og strandopphold bør trygges og forbedres. Det skal legges stor vekt på å opprettholde og forbedre tilgjengeligheten til strandsonen fra landsiden og sjøsiden samt mulighetene for å ferdes langs sjøen. Ved avveininger skal disse hensyn vektlegges sterkt i forhold til videre utvikling av eksisterende bolig- og fritidseiendommer.

I soner med høy biologisk produksjon, som gruntvannsområder, randsoner og lignende, andre verdifulle biotoper og andre lokaliteter med særlig natur- eller landskapsverdi, skal hensynet til naturmiljøet vektlegges sterkt i forhold til friluftsliv og båtferdsel. Tilsvarende gjelder for verdifulle kulturminner og kulturmiljøer i forhold til friluftsliv og båtferdsel.

I strandsonen bør bygging som kan redusere natur- og kulturmiljøet og mulighetene for rekreasjon og fiske ikke finne sted.

Kollektive ferieanlegg, anlegg for service til fritidsbåter og andre anlegg for ferie- og fritidsaktiviteter, knyttet til strand og sjø, skal vurderes nøye og tilpasses lokale forhold. Oppføring av nye, og vesentlig utvidelse av eksisterende, fritidshus skal som hovedregel ikke tillates.

8.3 Retningslinjer for fritidsbebyggelse i strandsonen, bak 100-metersbeltet

a) Det skal ikke gis tillatelse til nybygg som innebærer at det på en tomt blir mer enn én bygning med én bruksenhet. Dette gjelder også etter utvidelse. Frittstående uthus og anneks tillates ikke utvidet.

b) Det er ikke tillatt å utvide eksisterende atkomstveier, eller anlegge nye veier, parkeringsplasser eller gangstier med mindre dette er hjemlet i reguleringsplan. Unntatt fra dette er om turstier og parkeringsplasser tilrettelegges for allmennheten til friluftsområder, og ikke er i strid med andre hensyn bak disse retningslinjene.

c) Maksimal mønehøyde i eksponert retning mot sjøen skal ikke overstige 5,5 m. Høyden måles fra naturlig eksisterende terreng. For bygninger med andre takløsninger, som pulttak og flate tak, skal maksimal gesims-/mønehøyde ikke overstige 4m. Terrengtilpasningen må vises med illustrasjon. Eksisterende bebyggelse bør som hovedregel ikke tillates øket i høyde, uten at dette er vurdert i forhold til det omkringliggende området. Det samme gjelder ved riving og gjenoppbygging.

d) Opparbeidet uteplass, terrasse eller veranda tilknyttet fritidsboligens bygningskropp, kan tillates med samlet areal inntil 40 kvm, forutsatt at dette ikke øker eksponeringen i landskapet. Av dette kan overbygd terrasse/veranda/ uteplass tilknyttet hytte tillates utvidet inntil 10 kvm.

Veranda, terrasse og uteplass skal tilpasses det naturlig eksisterende terreng og legges lavest mulig. Innhegning av eiendommer, eller oppføring av gjerder er ikke tillatt.

e) Svømmebasseng, badestamp og lignende kan tillates som del av terrasse innenfor rammene i pkt. d.

f) All bebyggelse skal tilpasses det naturlige terreng og utformes på en slik måte at den eksponeres minst mulig. Dette får betydning for høyde, takform, materialvalg og fargesetting. Det forutsettes ikke-reflekterende materialer

og harmonisk, naturtilpassede farger, også på belistning, vinduer og andre bygningsdetaljer. Bebyggelse og anlegg med særtrekk som er karakteristisk for sin for sin tid, som har spesielle arkitektoniske kvaliteter eller representerer viktige trekk av kyst- eller fritidskulturen, skal bevares. Tradisjonell fargebruk bør beholdes på bygninger av kulturhistorisk verdi. Terrengarbeid, som sprenging og skjæring av fjell og utfylling, bør unngås.

g) Alle byggetiltak må vurderes i forhold til bygningenes eksponering og beliggenhet. Det skal ikke gis tillatelse til nybygg eller utvidelser som innebærer at samlet bruksareal (BRA) for bebyggelse på fritidseiendom overstiger 90 kvm, og maksimal fasadelengde overstiger 14 m i eksponert retning mot sjøen. Enheter hvor bebyggelsens størrelse allerede er lik, eller overskrider ovennevnte verdier, tillates ikke utvidet.

8.4 Retningslinjer for 100-metersbeltet

I plan- og bygningsloven av 2008 er byggeforbudet i § 1-8 og bestemmelsene om dispensasjon i kapittel 19 strammet inn. 100-metersbeltet er av nasjonal interesse. Forbudet skal derfor praktiseres strengt og dispensasjoner skal unngås. Plan- og bygningslovens utgangspunkt er at det ikke skal bygges i 100-metersbeltet langs sjøen.

Byggegrense

Forbudet i 100-metersbeltet gjelder ikke der annen byggegrense er fastsatt i kommuneplanens arealdel eller reguleringsplan, jf. § 1-8, 3. ledd. I kommuneplanens arealdel må kommunen ta bevisst standpunkt til spørsmålet om byggegrense. Der kommunen ikke fastsetter egen grense, vil byggegrensen være 100 meter.

Krav om reguleringsplan

For eventuell ny utbygging og nye tiltak skal det kreves reguleringsplan, jf. plan- og bygningsloven § 12-1. Reguleringen må bygge på gjeldende kommuneplan/ kystsoneplan.

Hensyn i planleggingen

Bygging og landskapsinngrep skal ikke tillates på arealer som har betydning for andre formål, som for eksempel friluftsliv, naturvern, naturmangfold, kulturminner, kulturmiljø, landskap, landbruk, fiskerinæring, havbruk eller annen samfunnsmessig betydning. Ved utarbeiding av reguleringsplaner som innebærer bygging i 100-metersbeltet på arealer som er delvis utbygget, skal ferdselshensyn og landskapstilpasning spesielt vektlegges.

Nye bygninger skal trekkes så langt unna sjøen som mulig, og utvidelse av eksisterende bygninger skal skje i retning bort fra sjøen. Byggets funksjon vil ha betydning for plasseringen. Utbygging av veger, annen infrastruktur og tomteopparbeiding skal skje slik at inngrep og ulemper blir minst mulig. Samlet sett skal det legges vekt på løsninger som kan bedre eksisterende situasjon i forhold til landskap og allmenn tilgang til sjøen. Alternative plasseringsmuligheter skal alltid vurderes før utbygging tillates. Dette gjelder også for mindre tiltak. Ytterligere privatisering og gjentetting av strandarealer skal unngås.

Bebyggelse og anlegg med særtrekk som er karakteristisk for sin tid, har spesielle arkitektoniske kvaliteter eller representerer viktige trekk av kyst- eller fritidskulturen, skal bevares. Tradisjonell fargebruk bør beholdes på bygninger av kulturhistorisk verdi.

Revidering av eldre planer

I kommuneplanarbeidet skal kommunene vurdere om tiltak som tidligere er godkjent i kommuneplan eller reguleringsplan, er i samsvar med disse retningslinjene. Eldre planer som gir mulighet for utbygging i strid med retningslinjene, skal revideres eller oppheves. Vurdering og eventuell oppheving eller revidering av eldre planer skal inngå i den ordinære rulleringen av kommuneplanens arealdel.

Fritidsboliger

Det skal være en svært restriktiv holdning til nye fritidsboliger og vesentlig utvidelse av eksisterende fritidsboliger. Kommunene bør i kommuneplanen, etter en konkret vurdering, innføre bestemmelser for størrelse og standard av eksisterende fritidsboliger i strandsonen.

Det skal ikke gis tillatelse til nybygg eller utvidelse som innebærer at samlet bruksareal (BRA) for fritidsbebyggelse overstiger 80 kvm og maksimal fasadelengde overstiger 12m i eksponert retning. Oppføring av frittliggende terrasser og opparbeidet uteplass eller gressplen som er til hinder for allmennheten tillates ikke.

Fortetting

Eventuell fortetting i eksisterende områder skal være godkjent i oppdatert kommuneplan og reguleringsplan, og skal ikke være i strid med disse retningslinjene.

By- og tettstedsområder

Retningslinjene gjelder også for by- og tettstedsområder. I disse områdene skal behovet for fortetting og byutvikling tillegges vekt. Utbygging bør konsentreres til etablerte utbyggingsområder. Arealer til bolig-, sentrums- og næringsutvikling bør prioriteres foran arealer til fritidsboliger.

Havnivå og springflo

Ved etablering av ny bebyggelse langs sjøen bør laveste tillatte kotehøyde for ferdig gulv være 2,5 moh.

8.5 Retningslinjer for sjøområder

Disse områdene skal vektlegges som biotoper og grunnlag for fiske og annen høsting av fornybare naturressurser, og som ressurs for transport, ferdsel med fritidsbåt og annen rekreasjon. Det bør vises stor forsiktighet med å åpne for tiltak i sjø som medfører betydelige anlegg og/eller varige inngrep som kan være til ulempe for de hensyn som ligger bak retningslinjene.

Viktige fiskeområder, bør opprettholdes, og være frie for faste innretninger, som bøyer, moringer, private brygger og lignende, som kan være til ulempe for utøvelsen av fisket.

For tiltak i sjø kreves det tillatelse etter havne- og farvannsloven og kulturminneloven.

Småbåthavn

Alle småbåthavner bør avklares gjennom en samlet planprosess og hjemles i kommuneplanen. Slike anlegg må lokaliseres til områder der landskapsinngrepene er begrenset, og vurderes i forhold til andre interesser som friluftsliv, kulturminner og biologisk mangfold. Småbåthavner bør heller ikke legges i områder som forutsetter mudring for å oppnå tilstrekkelig dybde. Fellesanlegg bør lokaliseres ut fra prinsippene for samordnet areal- og transportplanlegging (ATP), det vil si nær annen infrastruktur.

Enkeltbrygger

Enkeltbrygger bør samles i felles bryggeanlegg på egnede steder, slik at landskap, natur og kulturmiljø og friluftsinnteresser hensyntas. Pålebrygger og sjøbumiljø som inngår i viktige kulturmiljø bør bevares og vedlikeholdes slik de står. Utvelgelse av områder for småbåtanlegg bør ses under ett for lengre sammenhengende kyststrekninger og avklares gjennom kommuneplanen.

8.6 Dispensasjon

Plan- og bygningsloven av 2008 har strammet inn dispensasjonsadgangen. Plan- og bygningsloven styrker kommuneplanen som et overordnet styringsdokument. Arealbruk skal primært avklares gjennom kommuneplaner og reguleringsplaner. Det er et viktig prinsipp at planene ikke skal undergraves som informasjons- og beslutningsgrunnlag og at forutsigbarheten ikke svekkes. Som hovedregel bør derfor endringer i planer behandles etter reglene om kommuneplanlegging og reguleringsplaner, og ikke skje ved dispensasjon.

Ved en søknad om dispensasjon fra en plan eller bestemmelse må kommunen foreta en selvstendig vurdering etter plan- og bygningslovens kapittel 19. Kommunen bør bl. a. vurdere om det foreligger alternative eller allerede planavklarte, løsninger.

Av plan- og bygningsloven § 19-2 fremgår at det er to vilkår som begge må være oppfylt for at dispensasjon kan innvilges:

- 1) Det skal ikke dispenseres dersom hensynene bak bestemmelsen det dispenseres fra, eller hensynene i lovens formålsbestemmelse, blir vesentlig tilsidesatt. f.eks. hensyn til natur- og kulturmiljø, friluftsliv og landskapsverdier og andre allmenne interesser.
- 2) I tillegg skal det foretas en interesseavveining, der fordelene ved dispensasjonen må være klart større enn ulempene etter en samlet vurdering.

Det er fordeler eller ulemper i forhold til allmenne interesser som skal vurderes. I en dispensasjonsvurdering er det ikke tilstrekkelig at situasjonen for de allmenne interesser ikke forverres. Det avgjørende er om fordelene er klart større enn ulempene, jf. Veileder for kommunenes behandling av dispensasjons-søknader i strandsonen fra Fylkesmannen i Østfold av 2013.

Kommunen kan gi varig eller midlertidig dispensasjon. Kommunen kan også sette strenge vilkår for å kompensere for eventuelle ulemper dispensasjonen medfører.

Dispensasjon for gjenoppføring av erstatningsbygg etter brann eller naturskade, skal normalt gis med mindre kommunen etter en konkret vurdering finner at dette vil stride mot allmenne interesser. Ved gjenoppføring bør det søkes å bedre hensynet til allmenne interesser mht. plassering, utforming, fargebruk etc.

Kommunen bør ikke dispensere når Fylkesmannens miljøvernavdeling eller annen direkte berørt statlig eller regionale myndigheter har uttalt seg negativt, jf. § 19-2.

Dispensasjonsbehandling av fritidsbebyggelse i 100-metersbeltet

Forbudet i 100m-beltet må ikke undergraves gjennom dispensasjoner. Alle dispensasjoner må være i samsvar med lovkravene. Arealplanene i 100m-beltet skal praktiseres strengt.

I utgangspunktet skal fritidsbebyggelse i 100-metersbeltet ikke utvides eller endres.

Fritidsbebyggelsen i 100m-beltet bør kun tillates utvidet gjennom dispensasjon i helt spesielle tilfeller, og etter en konkret vurdering. Samlet bruksareal (BRA) for eksisterende fritidsbebyggelse og ny omsøkt utvidelse skal ikke overstige 80 kvm og maksimal fasadelengde ikke overstige 12m i eksponert retning.

Det kan vurderes som en fordel om fritidsbebyggelsen tilkobles et ordnet avløpsanlegg. Dette kan forsvare dispensasjon for et mindre tilbygg til hytta for å få plass til et begrenset bad/våtrom, men størrelse og utvidelsesretning må vurderes konkret.

Fritidsbebyggelsens beliggenhet må være en del av den konkrete vurderingen. Hytter som ligger nært vannet og/eller eksponert i landskapet bør på et generelt grunnlag vurderes strengere enn hytter som ligger lenger fra vannet og er mindre eksponert. Tilsvarende gjelder hytter som ligger nær badeområder, stier eller andre områder med allmenne interesser.

Det kan vurderes som en fordel om uthus eller andre mindre bygninger på eiendommen rives, slik at bebyggelsen samles til en enhet. Dette kan forsvare at et tilsvarende areal som rives kan bygges på hytta. Utvidelsesretning må vurderes konkret. Uthus bør bevares der de representerer en kulturhistorisk verdi og som en del av et helhetlig anlegg sammen med hovedbygningen.

Andre fordeler kan være å fjerne privatiserende elementer. Det bør vurderes om eksisterende bebyggelse bør males i en mer naturtilpasset og avdempet farge, for å gli bedre inn i naturmiljøet. I noen tilfelle er fargen en del av områdets historie og arkitektur. Det bør da søkes faglig råd hos fylkeskonservator.

Riving og gjenoppbygging bør som utgangspunkt skje innenfor eksisterende

bygningvolum. Gjenoppføring på annet sted bør vurderes dersom ny plassering gir bedre forhold for allmenheten.

Utvidelse av eksisterende brygger, og etablering av nye, skal som hovedregel ikke tillates. Dispensasjon kan vurderes der endring/tiltaket fører til en bedret situasjon ut fra allmenne hensyn, for eksempel gjennom redusert omfang/ inngrep og samling av flere enkeltbrygger til fellesanlegg.

Det skal ikke gis dispensasjon for bruksendring fra naust, boder, annekser eller lignende til ny, selvstendig hytteenhet. Det skal heller ikke gis dispensasjon for bruksendring fra naust og boder til annekse.

Det er ikke tillatt å opparbeide frittliggende terrasser, uteplasser eller gressplen som er til hinder for allmenheten.

Informasjon om dispensasjonsbestemmelsene

Brev fra Fylkesmannen i Østfold, juridisk avd. til kommunene om endringer i dispensasjonsbestemmelsene i pbl., datert 04.06.2009.

Brev fra Fylkesmannen i Østfold, miljøvernavdelingen om endring av rutiner for oversendelse av dispensasjonssaker, datert 8.6.2009, samt brev datert 26.01.2011 om dispensasjon i forbindelse med vann- og avløpsanlegg.

Brev til kommunene om rutiner for oversendelse av dispensasjonssaker til Østfold fylkeskommune, datert 20.11.2013.

Fylkesmannen i Østfold, 18.12.2013: Veileder for kommunenes behandling av dispensasjonssøknader i strandsonen.

HANDLINGSPROGRAM 2015-2019

Handlingsprogrammet omfatter i hovedsak samarbeidstiltak der regionale myndigheter og særlig fylkeskommunen har et ansvar enten for å ta initiativ, gjennomføre eller følge opp. De fleste strategiene i planen må følges opp gjennom kommunenes planlegging.

Tema	Strategi/tiltak	Samarbeidsparter	Merknad
Samarbeid	Samarbeid over nasjons- og fylkesgrenser	Regionale myndigheter	ØFK inviterer til møte med aktuelle svenske og norske parter i 2015
Miljø	Avklaring regionale dumpeplasser	Fylkeskommunen, regional stat, kommunene,	Grunnlag er delvis utarbeidet
Miljø	Samarbeid om beredskap ved akutt oljeforurensning mht. tidlig varslingsinformasjon og skadeavgrensning	Kystverket, Fylkesmannen, IUA, kommunene	Samarbeid også over fylkes- og landegrenser
Miljø	Utarbeiding av beredskapsplaner mot oljeforurensning for nasjonalparken og andre sårbare områder	Kystverket, Ytre Hvaler Nasjonalpark, fylkesmannen, kommunene	Egne planer for hvert område
Miljø	Samarbeid for å redusere mengdene av marint avfall ved kildene	Nasjonale og regionale myndigheter, OF, aktuelle samarbeidsland	Interreg-prosjektet "Ren kystlinje" (hovedprosjekt) er under etablering med ØFK som nasjonal prosjekteier.
Miljø	Utvikling av metoder og organisering for effektiv strandrydding	Kommunene, OF, Skjærgårdstjenesten	
Miljø	Tiltak mot gjengroing - videreføring av beiteprosjektet og innføring av kulturlandsskapskolen vurderes	Fylkeskommunen/kommunene/OF	Utredet i 2015
Naturmangfold	Informasjon til allmennheten om det biologiske mangfoldet og hensynsfull bruk av kysten.	Fylkeskommunen, kommunene, fylkesmannen, OF	Hensiktsmessig form vurderes
Naturmangfold	Videreføre arbeidet med Marin Verneplan	Fylkesmannen	

Kultur- minner	Utarbeiding av kommunale kulturminneplaner	Kommunene, fylkeskommunen	Fylkeskonservatoren veileder
Friluftsliv	Felles strategi for sikring av friluftsområder	Fylkeskommunen, kommunene, OF	Utgangspunkt i OF's rapport
Friluftsliv	Utrede opprettelse av sikringsfond for oppkjøp av eiendommer	Fylkeskommunen, kommunene, OF	Hensiktsmessighet og funksjon utredes
Friluftsliv	Vurdere offentlig transporttilbud til viktige friluftsområder ved kysten	Fylkeskommunen, kommunene	
Friluftsliv	Kyststien. Effektive driftsløsninger og organisering utredes.	OF, kommunene, Fylkeskommunen og andre samarbeidspartnere	
Friluftsliv	Etablering av flere kystledhytter	OF, kommunene, fylkeskommunen.	Etableres i eksisterende bygninger
Friluftsliv	Informasjon om Allemannsretten	Fylkeskommunen, OF, kommunene	Informasjon om rettigheter og plikter
Friluftsliv	Holdningsskapende arbeid for hensynsfull bruk av sjøen	Kommunene, båtforeninger	
Friluftsliv	Fartsbegrensninger i trange og sårbare farvann utredes	Fylkeskommunen, kommunene, havnedistriktene	
Næring	Samarbeid om etablering av VGO i marine fag	Fylkeskommunen	Samarbeid rundt Oslofjorden
Næring	Samarbeid om utvikling av tilbudene i Nasjonalparken	Fylkeskommunen, Hvaler og Fredrikstad, andre kommuner	Nasj. parksentre, tilbud, aktiviteter
Infrastruktur	Gjennomføring av strategier og tiltak i Regional transportplan for Østfold mot 2050	Fylkeskommunen, samferdselsetatene, havnene, kommunene	
Infrastruktur	Fastlandsforbindelse til Hvaler vurderes ut fra sikkerhetshensyn	Statens vegvesen, Hvaler kommune	Sikkerhet ved stormflo

Østfold fylkeskommune tar initiativ til oppstart av følgende tiltak som prioriteres for snarlig igangsetting i 2015:

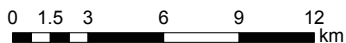
- Samarbeid over nasjons- og fylkesgrenser
- Avklaring av regionale dumpeplasser
- Strategi for sikring av friluftsområder/sikringsfond
- Samarbeid om utvikling av tilbudene i Ytre Hvaler Nasjonalpark

Fylkeskommunen har også gjort vedtak om deltakelse i interreg-prosjektet "Ren kystlinje)

Regional kystsoneplan for Østfold

Målestokk 1 : 215 000

Kartgrunnlag: Norge digitalt, Kartverket

Planområde (RPR-sonen)

Ytre Hvaler nasjonalpark

Samferdsel

Jernbane

Europavei

Riks- og fylkesvei

Bilferje (riks- og fylkesvei)

Kommunal vei

Administrative grenser

Kommunegrense

Fylkesgrense

Riksgrense

Østfold fylkeskommune

Mai 2013

Østfold fylkeskommune
Postboks 220, 1702 Sarpsborg

www.ostfoldfk.no